

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSTIETEEN LAITOS

Juho Karjalainen

SAKSAN PANKKISEKTORIN SELVIYTYMINEN
FINANSSIKRIISISTÄ: PAIKALLISPANKKIEN ROOLI
LIKEPANKKEIHIN VERRATTUNA

Taloustieteen maisteriohjelma

VAASA 2015

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
2 SAKSAN PANKKITOIMIALA	9
2.1 Pankkitoimialan rakenne	10
2.1.1 Liikepankit	15
2.1.2 Säästö- ja osavaltiopankit	17
2.1.3 Osuuspankit	22
2.1.4 Pankkiyhdistykset ja talletussuoja	24
2.2 Pankkisektorin valvonta	27
2.2.1 Saksan keskuspankki	29
2.2.2 Saksan Finanssivalvonta	30
2.2.3 Euroopan keskuspankki	30
3 FINANSSIKRIISI	32
3.1 Finanssikriisin taustat	32
3.2 Saksan pankkisektori finanssikriisissä	35
3.3 Pankkisektori finanssikriisin jälkeen ja tulevaisuuden haasteet	40
4 SAKSAN PANKKITOIMIALAN ANALYYSI	44
4.1 Aineistoanalyysi	45
4.2 Pankkiryhmien riskianalyysi	52
4.3 Regressioanalyysi	56
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	68
LÄHDELUETTELO	73
LIITTEET	84
Liite 1. Saksan suurimmat pankit taseen loppusummalla mitattuna.	84
Liite 2. Regressioanalyysissa käytettyjen muuttujien väliset korrelaatiot.	85

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Luottolaitosten lukumäärät Euroopassa 2013.	11
Kuvio 2. Pankkien tase ja markkinaosuus koko pankkisektorista vuonna 2014.	13
Kuvio 3. Saksan pankkitoimialan rakenne.	14
Kuvio 4. Saksalaisten pankkien alaskirjaukset ja tappiot vuonna 2008.	37
Kuvio 5. Saksan pankkisektorin keskimääräinen ROAA.	46
Kuvio 6. Pankkiryhmien keskimääräinen pääoman tuottoaste.	48

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Pankkien lukumäärä ja tase vuonna 2008.	35
Taulukko 2. Saksan pankkisektorin keskimääräinen ROAA.	46
Taulukko 3. Pankkiryhmien keskimääräiset pääoman tuottoasteet.	48
Taulukko 4. Pankkien z-luvut ja tunnusluvut sen laskentaan.	54
Taulukko 5. Z-luvun kehitys 2004–2014.	55
Taulukko 6. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pääoman tuottoasteeseen.	57
Taulukko 7. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pankkiryhmien kannattavuuteen ennen ja jälkeen finanssikriisin.	60
Taulukko 8. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta koko pankkisektorin vakauteen.	64
Taulukko 9. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pankkiryhmien vakauteen.	65

VAASAN YLIOPISTO

Taloustieteen tiedekunta

Tekijä:	Juho Karjalainen	
Tutkielman nimi:	Saksan pankkisektorin selviytyminen finanssikriisistä: paikallispankkien rooli liikepankkeihin verrattuna	
Ohjaajan nimi:	Panu Kalmi	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Oppiaine:	Taloustiede	
Koulutusohjelma:	Taloustieteen maisteriohjelma	
Opintojen aloitusvuosi:	2013	
Tutkielman valmistumisvuosi:	2015	Sivumäärä: 85

TIIVISTELMÄ

Saksan pankkitoimiala on ainutlaatuinen, jos sitä verrataan muihin maihin. Saksan pankkisektorin markkinaosuuksista valtaosa on kolmella pankkiryhmällä: liike-, säästö- ja osuuspankkiryhmällä. Saksan pankkitoimiala soveltuu hyvin pankkiryhmien väliseen vertailuun, koska pankkiryhmät ovat suunnilleen samankokoisia ja ne toimivat samanlaisessa yhteiskunnallisessa ja makrotaloudellisessa ympäristössä. Viimeisten vuosikymmenten aikana useassa maassa säästö- tai osuuspankit ovat menettäneet asemiaan, joten vastaavanlaista tutkimuskohdetta ei ole helposti löydettävissä.

Tutkielman tavoitteena on esitellä lukijalle Saksan pankkitoimialaa ja selvittää, miten se on selviytynyt maailmanlaajuisesta finanssikriisistä. Tutkielmassa pyritään selvittämään, miten pankkiryhmien erilaiset omistusmuodot vaikuttavat pankkien suoriutumiseen yllättävän kriisin iskiessä. Tutkimusmenetelminä käytetään kirjallisuuskatsausta sekä aineisto- ja regressioanalyyseja, joiden avulla vertaillaan pankkien kannattavuutta ja vakautta ennen ja jälkeen finanssikriisin. Tutkimuksen aineisto on saatu Bankscope-tietokannasta, josta on kerätty Saksassa toimivien pankkien tärkeimpiä tunnuslukuja ajanjaksolta 2004–2014.

Analyysi paljastaa, että jokaisella pankkiryhmällä on oma tärkeä roolinsa Saksan pankkitoimialalla. Säästö- ja osuuspankit ennen kaikkea vakauttavat pankkisektoria ja liikepankit pyrkivät aktiivisesti lisäämään pankkien kannattavuutta. Viimeisen vuosikymmenen aikana pankkien lukumäärä Saksassa on pienentynyt huomattavasti ja painetta pankkien fuusioille on edelleen toimialan kannattavuuden parantamiseksi. Tutkielmassa saatujen tulosten perusteella pankkien vähentäminen ja koon kasvattaminen ei ole suora tie onneen, sillä pienemmät pankit jokaisessa pankkiryhmässä ovat suhteessa kokoonsa kannattavampia ja vakaampia kuin pankkiryhmien suuremmat pankit.

AVAINSANAT: Saksan pankkisektori, finanssikriisi, liikepankit, säästöpankit, osuuspankit

1 JOHDANTO

Maailmaa ravisuttanut finanssikriisi on nostanut pankkitoiminnan tärkeäksi aiheeksi taloustieteellisissä tutkimuksissa. Lisääntynyt pankkivalvonta ja talouden heikko tilanne ympäri maailmaa ovat lisänneet pankeista käytyä taloustieteellistä keskustelua. Pankeista on tehty historian aikana paljon tutkimuksia, mutta finanssikriisi on tuonut uudenlaisen näkökulman tutkimusten tekemiseen. Julkisuudessa käytävien keskustelujen mukaan pankkien tulisi nykypäivänä olla vakaita ja välttää turhia riskejä. Samaan aikaan pankkien tulisi olla hyvin kannattavia. Tämä on haastava yhdistelmä vaikeassa taloustilanteessa. Saksaa pidetään yleisesti Euroopan talouden veturina, joka tuntuu pärjäävän vähintään kohtalaisesti silloin kuin muiden maiden talous sukeltaa. Tämän vuoksi on mielenkiintoista tutkia, miten Saksan pankkisektori on kehittynyt viimeisen vuosikymmenen aikana ja miten se on selviytynyt finanssikriisistä.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten Saksan pankkitoimiala on selviytynyt finanssikriisistä ja millä tavalla Saksassa toimivien eri pankkiryhmien omistusmuodot ovat vaikuttaneet pankkien kykyyn selviytyä kriisistä. Saksan taloudellinen tilanne on parempi kuin useilla muilla Euroopan unionin jäsenillä, joten tarkoituksena on tarkastella, onko pankkisektori osaltaan vaikuttanut Saksan talouden menestykseen.

Tutkielma jakautuu johdannon sekä yhteenvedon ja johtopäätösten lisäksi kolmeen kappaleeseen. Tutkielman toisessa kappaleessa käsitellään yleisesti Saksan pankkitoimialaa ja sen rakennetta. Kappaleessa käytetään apuna kuvioita ja taulukoita, mikä helpottaa Saksan pankkisektorin hahmottamista. Kolmannessa kappaleessa käsitellään maailmaa ravisuttanutta finanssikriisiä ja etenkin Saksan pankkisektorilla tapahtuneita muutoksia niin finanssikriisin aikana kuin myös sen jälkeen. Työssä esitellään Saksan hallituksen ja Euroopan keskuspankin tärkeimmät toimet, joilla on pyritty vakauttamaan Saksan pankkisektoria finanssikriisin jälkeen. Lisäksi kappaleessa pohditaan Saksan pankkisektorin nykytilaa ja alan mahdollisia tulevaisuuden haasteita.

Neljännessä eli analyysikappaleessa selvitetään, miten Saksan pankkitoimiala on selviytynyt finanssikriisistä ja miten pankkien erilainen omistus rakenne näkyy pankkien kannattavuudessa ja vakaudessa. Työssä vertaillaan pankkien tunnuslukuja ennen ja jälkeen finanssikriisin. Analysoidessa pankkien toimintaa ennen finanssikriisiä käytetään ainestoa vuosilta 2004–2007. Finanssikriisin jälkeiseen aikaan keskittyvä aineisto on ajanjaksolta 2008–2014. Saksan pankkitoimialan rakenne mahdollistaa hyvin pankkiryhmien välisen vertailun. Kaikki kolme Saksassa toimivaa pankkiryhmää ovat kyseisten pankkiryhmien malliesimerkkejä. Esimerkiksi säästö- ja osuuspankit ovat säilyttäneet perinteisen muotonsa ja toimintatapansa myös viimeisten vuosikymmenten aikana, kun useissa muissa maissa näiden pankkiryhmien toiminta on muuttunut lähemmäksi liikepankkien toimintatapoja tai pankkiryhmät ovat hävinneet toimialalta kokonaan.

2 SAKSAN PANKKITOIMIALA

Saksan talous on Euroopan suurin ja maailman neljänneksi suurin talous Yhdysvaltojen, Japanin ja Kiinan jälkeen (The World Bank 2014). Etenkin vahva teollisuussektori on pitkään ollut Saksan talouden selkäranka. Nopea teollistuminen vaati paljon pääomaa ja pääoman tarjoajina toimivat pääosin pankit. Saksan rahoitusjärjestelmä on perinteinen pankkiperusteinen järjestelmä, jossa ohjataan varoja tallettajilta lainaajille. Tämän vuoksi saksalaisilla pankeilla on suuri vaikutus maan talouteen. (Detzer, Evans, Hein & Herr 2013.) Koetterin (2004) mukaan pankkien tärkein rooli Saksassa onkin toimia rahoituksen välittäjänä yrityssectorille sekä olla mukana yritysten hallinnossa.

Yksityiset yritykset ovat aina olleet Saksan taloudelle tärkeä voimavara. Saksassa pidetään tärkeänä, että yritykset saavat rahoitusta toimintansa ylläpitämiseen ja investointeihin. Julkisen vallan päämääränä on, että hyvin toimivien yritysten avulla saavutetaan taloudellista kasvua ja sosiaalista hyvinvointia. Saksan pankkisektorilla julkinen hallinto on tärkeässä asemassa muun muassa pankkiomistusten kautta ohjaamassa varoja yritysten käytettäväksi. (Gleissle 2014.)

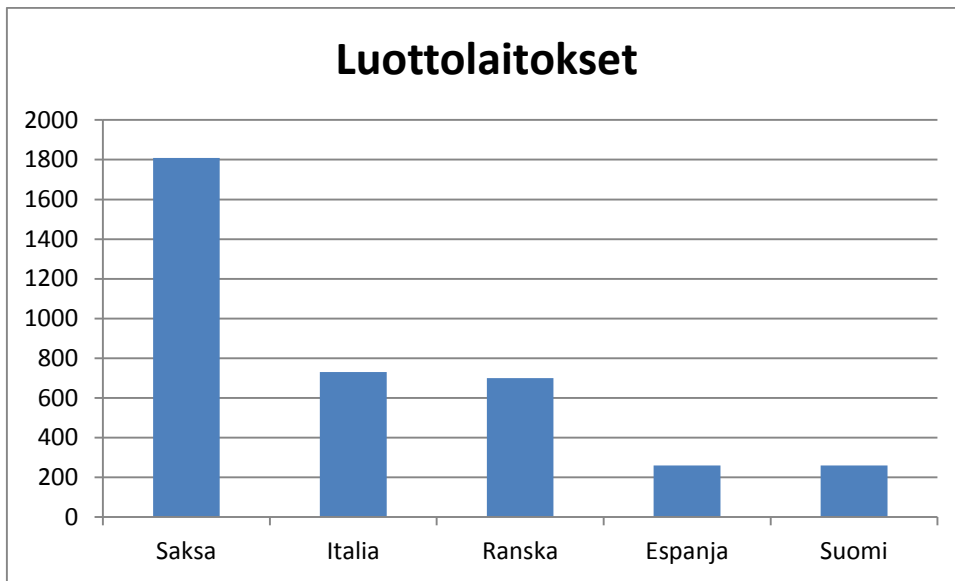
Saksalaiset pankit ovat pääasiallinen ulkopuolisen pääoman lähde pienille ja keskisuurille yrityksille. Vaikka pankit eivät olisi mukana käyttämässä päätäntävaltaa yrityksissä, on pankeilla ja yrityksillä usein tiivis suhde. Tätä yritysten ja pankkien tiivistä suhdetta kuvataan yleisesti termillä suhdepankkitoiminta. Termiin liittyy olennaisesti Saksassa myös käsite Hausbank ("oma pankki"). Yrityksellä on yleensä yksi pääpankki, jonka kanssa sillä on pitkäaikainen suhde. Tavallisesti liikepankeilla on ollut tiivistä yhteistyötä suurten yritysten kanssa, vaikkakin tällainen toiminta on viime vuosina vähentynyt. Pk-sektorilla Hausbank-perinne on edelleen vahva ja yritysten kumppaneina toimivat yleensä Saksassa toimivat säästöpankit. (Elsas & Krahen 2004.)

Saksalaiset kotitaloudet ovat aina olleet konservatiivisia pankkiasiakkaita. Kotitalouksien säästämisaste on ollut koko 2000-luvun EU-maiden korkein tai ainakin korkeimpien

joukossa. Korkea säästämisaste takaakin pankeille luotettavan talletuspohjan, jolloin myös luottojen myöntäminen on helpompaa. (ProQuest 2014.) Saksalaisten kotitalouksien säästämisinnokkuutta selittää muun muassa eläkeyhtiöiden pieni rooli taloudessa. Saksalaiset säästävät eläkepäiviään varten yleensä vakuutusten tai muiden sijoitusten avulla. (DSGV 2015.) Saksassa on lakisääteinen yleinen eläkejärjestelmä, jota rahoitetaan työnantaja- ja työntekijämaksuin. Yleisen eläkejärjestelmän eläkkeet ovat kuitenkin pieniä, ja kansalaisia kannustetaan itse varautumaan eläkeaikaan. Saksan valtio tukee omaehtoista eläkesäästämistä muun muassa verohelpotusten kautta. (Bach-Othman & Ramberg 2010.)

2.1 Pankkitoimialan rakenne

Saksan pankkitoimialan rakenne on hyvin ainutlaatuinen. Pankkitoimiala on hyvin hajanainen, jos sitä verrataan muiden maiden vastaaviin toimialoihin. (Hackethal & Schmidt 2005.) Tästä kertoo esimerkiksi se, että Deutsche Bundesbankin (2015 a) mukaan maassa toimi vuoden 2014 marraskuun lopussa kaikkiaan 1807 luottolaitosta. Luottolaitoksiksi luokitellaan talletuspankit sekä muut luottolaitokset, jotka eivät ota vastaan talletuksia. Muita luottolaitoksia ovat esimerkiksi rahoitusyhtiöt, luottokorttiyhtiöt ja kiinnitysluottopankit. (Finanssialan keskusliitto 2014.) Kuvio 1 kertoo Euroopan keskuspankin tilastoimat luottolaitosten määrät valituissa maissa.

Kuvio 1. Luottolaitosten lukumäärät Euroopassa 2013 (European Central Bank 2014).

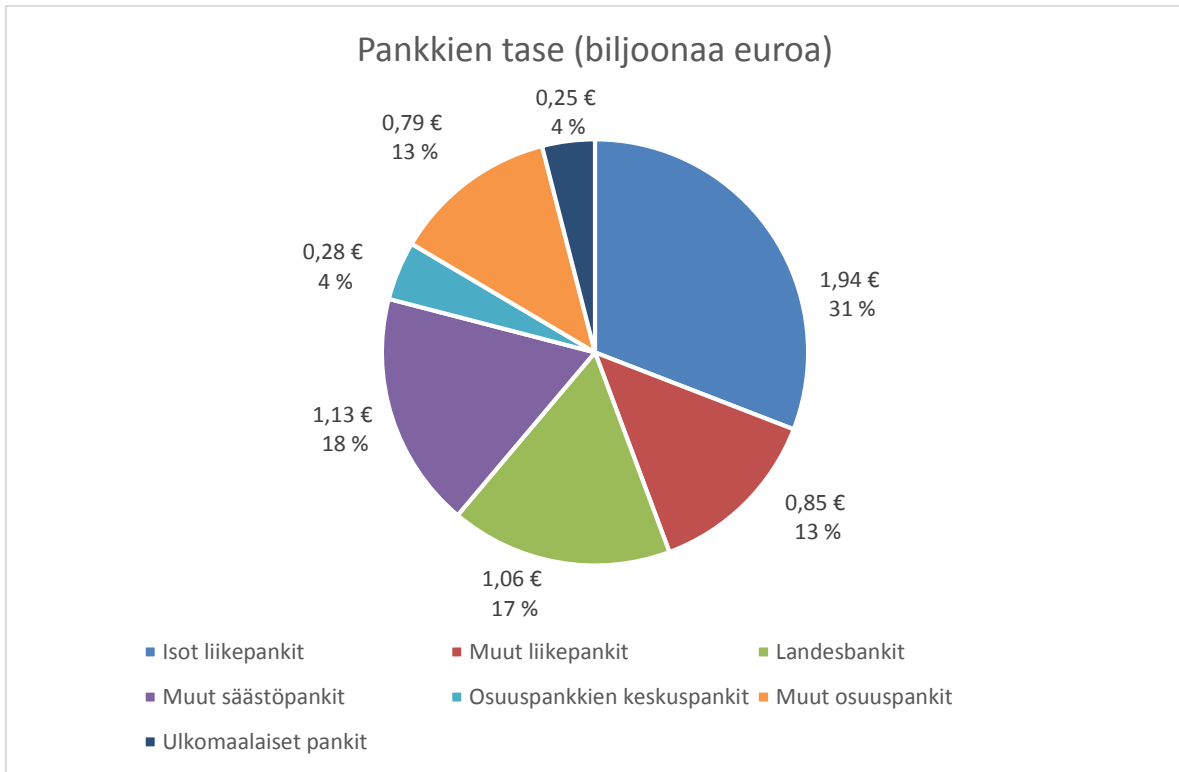
Luottolaitosten suuri määrä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että toimialalla vallitsisi erityisen kova kilpailu. Saksan pankkitoimialaa pidetään yleisesti vakaana, mutta ei kovin kilpailtuna toimialana. Saksan pankkimarkkinoilla on lukumääräisesti paljon luottolaitoksia, koska suurin osa pankeista on pieniä säästö- ja osuuspankkeja. Tämä ei kuitenkaan lisää merkittävästi kilpailua, koska säästö- ja osuuspankit tekevät tiivistä yhteistyötä oman pankkiryhmänsä sisällä eivätkä näin ollen kilpaile asiakkaista keskenään. (IMF 2011.) Vähäisen kilpailun seurauksena Saksan pankkisektorin haasteena on pitkään pidetty pankkien matalaa kannattavuutta. Vaikka pankkisektorin kilpailua pidetään rajoittuneena, täytyy kuitenkin huomioida, että Saksan pankkisektorin keskittymisaste on edelleen yksi Euroopan pienemmistä. (Marsch ym. 2007.)

Saksassa, kuten muissakin EU-maissa, luottolaitosten lukumäärä on vähentynyt selvästi viime vuosina. Tavoitteena on ollut etenkin finanssikriisin jälkeen kustannusten hillitseminen ja pankkisektorin tuottavuuden kasvattaminen. Talletuspankkien lukumäärä alkoi kääntyä laskusuuntaan jo useampi vuosi ennen finanssikriisiä, ja suurin osa hävinneistä pankeista on ollut säästö- ja osuuspankkeja. Ulkomaisten toimijoiden osuus on puolestaan ollut

kasvusuunnassa. Saksan pankkisektorin globalisoituminen on tuonut kaivattua kilpailua pankkimarkkinoille. (Marsch, Schmieder & Forster-van Aerssen 2007.)

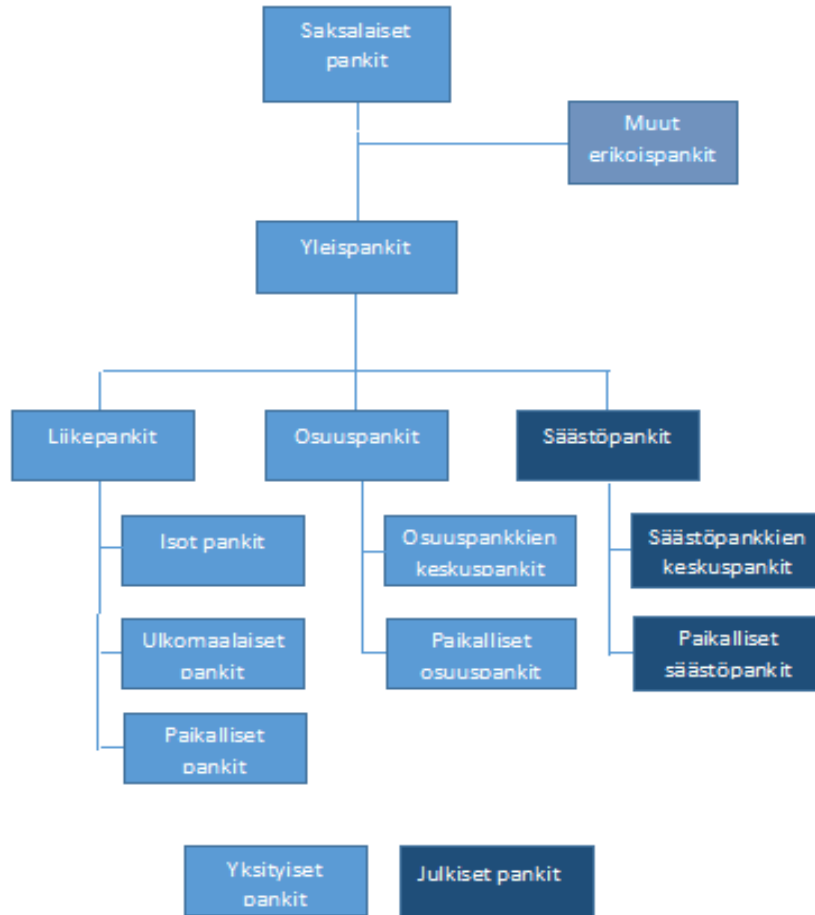
Vuoden 2013 lopussa euroalueella oli 5948 luottolaitosta. (European Central Bank 2014). Saksan pankkisektori on suuri luottolaitosten määrällä mitattuna, koska melkein kolmasosa euroalueen luottolaitoksista sijaitsi Saksassa. Euroopan keskuspankin mukaan Saksassa ja Ranskassa oli euroalueen suurimmat pankkisektorit taseen loppusummilla mitattuna. Saksassa pankkisektorin taseen loppusumma oli vuoden 2013 lopussa 6,7 biljoonaa euroa ja Ranskassa 6,3 biljoonaa euroa. Seuraavaksi suurimmat pankkisektorit olivat Espanjassa ja Italiassa, mutta näiden maiden taseen loppusummat ovat jo huomattavasti pienemmät, 3,5 ja 2,6 biljoonaa euroa. (European Central Bank 2014.) Saksan finanssisektorin suurta kokoa pidetään jopa pienoisena riskinä maan talouden tasapainolle (ProQuest 2014).

Saksan keskuspankin julkaiseman datan mukaan yksityisillä liikepankeilla oli vuoden 2014 lopussa suurin markkinaosuus saksalaisista pankeista. Säästöpankkiryhmällä oli toiseksi ja osuuspankkiryhmällä kolmanneksi suurin markkinaosuus. Eri pankkien taseiden loppusummat ja markkinaosuudet vuodelta 2014 näkyvät kuviossa 2.

Kuvio 2. Pankkien tase ja markkinaosuus koko pankkisektorista vuonna 2014.

Pankkisektorin hajanaisuus kertoo yleensä siitä, että maassa on vahva säästö- ja osuuspankkisektori. Tällainen tilanne on myös Saksassa. (European Central Bank.) Saksan pankkisektoria on yleisesti kuvattu niin sanotulla kolmen pilarin mallilla. Pankkitoimialan pilarit muodostuvat yksityisistä liikepankeista, säästöpankeista ja osuuspankeista. Pankkiryhmittä ovat omistuspohjaltaan ja liiketoimintaidealtaan erilaisia ja kaikki kolme pankkipilaria ovat vahvasti edustettuna Saksan pankkitoimialalla. (Koetter 2013.) Liike-, säästö- ja osuuspankit ovat yleispankkeja, jotka tarjoavat asiakkailleen kaikenlaisia finanssipalveluita. Toimialalla on myös pieni määrä pankkeja, jotka eivät kuulu mihinkään edellä mainituista pilareista. Nämä pankit ovat tavallisesti keskittyneet johonkin tiettyyn palveluun, kuten esimerkiksi rakennuslainoihin. (Van Oorschot 2009.) Saksan pankkisektorin rakenne ja omistuspohjat on kuvattu kuviossa 3.

Kuvio 3. Saksan pankkitoimialan rakenne (Koetter ym. 2004).

Kolmen pilarin malli, jossa on vahva edustus säästö-, osuus- kuin liikepankeilla, on ollut yleinen malli myös muissa Euroopan maissa aina 2000-luvulle asti. Vähitellen muun muassa sääntelyjen purkamisen, yritysten yksityistämisen ja markkinoiden vapautumisen johdosta säästö- ja osuuspankkien lukumäärä on pienentynyt. Useissa muissa Euroopan maissa perinteistä kolmen pilarin mallia ei enää ole havaittavissa, sillä joko osuuspankit tai säästöpankit ovat hävinneet niiden pankkimarkkinoilta lähes kokonaan. Kolmen pilarin malli kuvaa edelleen hyvin Saksan pankkisektoria. Vaikka Saksassa on hävinnyt paljon etenkin

säästö- ja osuuspankkeja, niin kaikilla kolmella pankkiryhmittymällä on edelleen vahva markkina-asema pankkisektorilla. (Bülbül, Schmidt & Schüwer 2013.)

Pankkien lukumäärä Saksassa on pienentynyt viime vuosina etenkin fuusioiden ja yritysostojen seurauksena. Suurin osa pankkien yhdistymisistä on tapahtunut näiden kolmen pankkipilarin sisäisillä toimenpiteillä, koska pankkien yhdistymiset eri pilarien välillä ovat haastavia erilaisista omistuspohjista johtuen. (Koetter 2013.) Saksan lainsäädäntö rajoittaa yksityisten liikepankkien yritysostoja etenkin säästöpankkisektorilta. Saksan lain mukaan yksityisesti omistetut pankit eivät voi ostaa osuuksia säästöpankeista, jotka ovat kansallisen lain mukaan perustettuja. Suurimmat säästöpankit (Landesbanken) ovat toisaalta ostaneet pienempiä yksityisiä pankeja jonkin verran. (IMF 2011.)

Pankkien lukumäärän väheneminen on aiheuttanut etenkin poliittisten päättäjien keskuudessa kiivasta keskustelua siitä, vaikeutuuko saksalaisten pk-yritysten luotonsaanti tulevaisuudessa. Tällä olisi suuria vaikutuksia myös Saksan talouteen, koska pk-yritykset ovat Saksan taloudelle erittäin tärkeä kivijalka. Toimialalta hävinneet pankit ovat suurilta osin olleet pieniä säästö- ja osuuspankkeja, jotka ovat olleet merkittävässä osassa pienempien yritysten luototuksessa. Pienemmät alueelliset pankit ovat aina mielellään luottaneet paikallisia pienyrittäjiä, koska Hausbank-perinteen mukaisesti pankit ovat tunteneet asiakkaansa hyvin. Pelkona on, että pankit muuttuvat isommiksi ja näin menettävät tuntuman pieniin, paikallisiin yrityksiin. Marsch, Schmieder & Forster van-Aerssen (2007) ovat tutkimuksessaan osoittaneet, että poliittisten päättäjien pelko pk-yritysten luotonsaannin vaikeutumisesta ei ole toteutunut. Fuusioiden tai yritysostojen jälkeen uuden pankin luotonato pk-yrityksille ei ole pienentynyt merkittävästi.

2.1.1 Liikepankit

Liikepankit ovat yksityisessä omistuksessa ja niiden omistusmuotona on tavallisesti osakeyhtiö. Osakeyhtiönä pankkien ensisijaisena tarkoituksena on tuottaa voittoa, jota pankit voivat jakaa edelleen omistajilleen. Pankkikonsernin johto määrittelee pankin strategian,

jolla pyritään saavuttamaan mahdollisimman korkeat tuotot osakkeenomistajille. Monet Saksan tunnetuimmista ja suurimmista pankeista ovat liikepankkeja. (Koetter 2013.)

Saksan liikepankit jaetaan isoihin ja pieniin pankkeihin. Isoihin pankkeihin kuuluu tällä hetkellä neljä pankkia: Deutsche Bank, Commerzbank, Postbank AG ja HypoVereinsbank. Aikaisemmin isoihin liikepankkeihin katsottiin kuuluvan myös Dresdner Bank, joka kuitenkin liitettiin osaksi Commerzbankia vuonna 2009. (Bülbül ym. 2013.) Postbank AG toimii itsenäisenä pankkina, vaikka Deutsche Bank omistaa suurimman osan sen osakkeista. Viimeisimmän tiedon mukaan Deutsche Bank pyrkii myymään valtaosan Postbank AG:n osakkeista. Deutsche Bankin tavoitteena on kaupan avulla parantaa omaa velkaantumisasettaan. (The Wall Street Journal 2015.) Velkaantumisasteen pienentäminen on tarpeen, koska Deutsche Bank ei läpäissyt viimeisintä Yhdysvaltojen keskuspankin stressitestää. Pankilla on paljon investointipankkitoimintaa Yhdysvalloissa, joten se on näiden toimintojen osalta myös Yhdysvaltojen keskuspankin pankkivalvonnan alaisuudessa. (Business Insider 2015.)

Neljä isoa liikepankkia hallitsevat suurelta osin koko liikepankkien markkinaosuutta. Isoilla liikepankeilla on toimintaa jokaisessa Saksan osavaltiossa, minkä lisäksi ne ovat myös hyvin aktiivisia kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. (Gleissle 2014.) Liikepankkien kansainvälistä liiketoimintaa voidaan selittää sillä, että pankit pyrkivät löytämään kotimaan markkinoita tuottavampia sijoituskohteita ja näin maksimoimaan voittojaan (IMF 2011). Suuret, monikansalliset yritykset ovat aina olleet tärkeitä asiakkaita isoille liikepankeille. Isot liikepankit alkoivat tarjota palveluita yksityisasiakkaille vasta 1960-luvulla. (Bülbül ym. 2013.)

Saksan pankkitoimialalle ja etenkin yksityisille liikepankeille tyypillistä on yhtiöiden hallinnointi (corporate governance), joka Shleiferin ja Vishnyn (1997) määritelmän mukaan tarkoittaa pankkien keinoja vaikuttaa yrityksiin saadakseen investoinneilleen tuottoa. Pyrkimyksenä on vaikuttaa yhtiöiden johtoon siten, että lainattu pääoma käytetään järkevästi ja tuottavasti. Pankki voi vaatia lainaamaansa pääomaa vastaan päätösvaltaa yhtiön asioihin.

Tavallisesti tämä toteutetaan suorilla osakeomistuksilla tai nimeämällä yhtiöiden hallitukseen pankkien toivomia jäseniä (Elsas & Krahn 2004).

2.1.2 Säästö- ja osavaltio pankit

Säästöpankkia on pankkimuotona haastavaa yksiselitteisesti määritellä, koska nykyään säästöpankit ovat hyvin moninaisia. Säästöpankkien toimintatavat ovat muuttuneet ajan kuluessa lähemmäksi liikepankkien toimintatapoja. Saksassa tällaiset muutokset ovat olleet pienempiä kuin useissa muissa maissa, sillä maassa toimii edelleen runsaasti pienempiä säästöpankkeja, joiden toiminta on pysynyt pitkään samankaltaisena. Kaikilla Euroopassa toimivilla säästöpankeilla on kuitenkin edelleen muutamia yhteisiä ominaispiirteitä: säästöpankit ovat yleisesti talletuspankkeja, joiden erityistarkoituksena on säästämisen edistäminen. Lisäksi itsenäiset säästöpankit toimivat yleensä paikallisesti omilla alueillaan. Säästöpankit saavat rahoituksensa pääosin asiakkaiden talletuksista ja niiden liiketoimintaideana on panna talletukset uudelleen kiertoon myöntämällä lainoja paikallisille asukkaille ja yrityksille. (Bülbül ym. 2013.) Ensimmäiset säästöpankit aloittivat toimintansa Saksassa 1700-luvun lopulla. Samoihin aikoihin myös muualla Euroopassa syntyi vastaavanlaisia pankeja, jotka nykymuodossaan tunnetaan säästöpankkeina. Säästöpankit syntyivät Saksassa, kun kaupungeissa asuville tavallisille kansalaisille tuli tarve saada tienaamaansa varat turvalliseen paikkaan säästöön. Säästöpankkien asiakkaat olivat pääosin keskimääräistä köyhempiä ihmisiä ja työläisluokkaa. (Guinnane 2001.)

Yleisesti säästöpankit luokitellaan Saksassa kahteen ryhmään: pieniin paikallisiin säästöpankkeihin (Sparkassen) ja isompiin osavaltiopankkeihin (Landesbanken). Säästöpankit ovat Saksassa pääosin julkisia pankeja, eli jokin paikallinen julkinen elin omistaa, rahoittaa ja hallinnoi pankkia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että näillä julkisilla omistajilla olisi samanlaiset oikeudet kuin yksityisten pankkien omistajilla. (Bülbül ym. 2013.) Julkisilla elimillä, jotka omistavat saksalaiset säästöpankit, ei ole nykyisen lainsäädännön mukaan omistusoikeutta pankeihin. Säästöpankkien julkishallinnolliset omistajat eivät siis todellisuudessa ole ”pankkien omistajia”, vaan pikemminkin pankista

vastuussa olevia tahoja. Säästöpankeilla ei myöskään ole siirrettäviä osakkeita, joten säästöpankkien myyminen tai fuusioituminen esimerkiksi yksityisen liikepankin kanssa ei nykyisen lainsäädännön mukaan ole mahdollista. (Simpson 2013.)

Säästöpankit Saksassa päätyivät julkiseen ”omistukseen” jo kauan aikaa sitten. Ensimmäiset julkiset säästöpankit perustettiin Saksassa 1800-luvun alussa. Yksityiset säästöpankit olivat ajautuneet huonoon taloudelliseen tilaan ja osavaltiot tai kunnat alkoivat ottaa pankkeja hallintaan. Vuonna 1931 esiteltiin julkisen vallan maksuvelvollisuus koskien säästöpankkeja. Maksuvelvollisuuden myötä kunnat ja osavaltiot olivat lain nimissä viime kädessä vastuussa siitä, että säästöpankit pystyivät suorittamaan sitoumuksensa asiakkaille. Lähtökohtana oli, etteivät säästöpankit päätyisi maksukyvyttömäksi, joten kunnat ja osavaltiot tarjosivat säästöpankeille pääomarahoitusta hätätilanteissa. (Hackethal ym. 2005.)

Saksa on federalistinen valtio, joka koostuu kuudestatoista osavaltiosta. Osavaltioilla on laaja itsemääräämisoikeus, ja jokaisella osavaltioilla on oma lainsäädäntö ja perustuslaki sekä omilla vaaleilla valittu parlamentti. (Saksalais-Suomalainen Kauppakamari 2015.) Julkisia säästöpankkeja koskevat osavaltiokohtaiset säästöpankkilait. Pääsääntöisesti nämä lait ovat samankaltaisia kaikissa osavaltiossa. Säästöpankkilain mukaan pankkien ensisijaisena tarkoituksena ei tulisi olla voittojen maksimointi, vaan niiden tulisi edistää säästämistä ja tarjota luototusta paikallisille asukkaille ja yrityksille. Säästöpankit edistävät säästämistä muun muassa tukemalla taloudellista koulutusta lapsille ja nuorille. Säästöpankkien liiketoimintamalliin kuuluu myös oman alueensa yhteisen hyvän ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Säästöpankkien asemaa pankkisektorin yhteiskunnallisena vaikuttajana korostaa myös se, että säästöpankkien yhtenä velvollisuutena on aukaista tili kaikille sen haluaville. (Hackethal ym. 2005.)

Säästöpankkien tulee ylläpitää taloudellista kannattavuutta ja täyttää niille asetetut sääntelyvaatimukset, mutta tämän jälkeen jäävät tuotot voidaan maksaa takaisin kunnalle tai alueelle, jolla säästöpankki toimii (IMF 2011). Kleffin ja Weberin (2010) tekemän tutkimuksen mukaan säästöpankeista, joiden taloudellinen tila on tarpeeksi hyvä voittojen

jakamiseksi, noin neljännes jakaa voittoja julkisille omistajille. Lain mukaan säästöpankit ovat vapaita jakamaan voittojaan, mutta pankkien kannattavuus, sijoitusten riskisyys ja kunnan taloudellinen tila vaikuttavat lopulta päätökseen voittojen uudelleenjaosta. Jokaisessa Saksan osavaltiossa on lailla määritelty pankkikohtainen enimmäismäärä siitä, kuinka paljon säästöpankit voivat jakaa tuotoistaan takaisin. Viimeisten vuosien aikana rahan siirrot julkisille omistajille ovat olleet suhteellisen pieniä, koska säästöpankit ovat keskittyneet kasvattamaan omaa pääomaansa (OECD 2014).

Paikallisten säästöpankkien asiakaskunta koostuu pitkälti alueen henkilöasiakkaista ja pk-yrityksistä (Mittelstand). Mittelstand-yritykset ovat todella tärkeä voimavara Saksan taloudelle. Vuonna 2012 tehdyn tutkimuksen mukaan jopa 99,6 prosenttia Saksan 3,7 miljoonasta yrityksestä oli pieniä tai keskisuuria yrityksiä. Lisäksi pk-yritykset työllistivät noin 80 prosenttia Saksan työssäkäyvistä asukkaista. (Lehnfeld 2013.) Tämä korostaa säästöpankkien tärkeyttä koko Saksan taloudelle. Säästöpankit myöntävät mielellään lainoja pk-yrityksille. Pankit tekevät luottopäätökset paikallisesti, joten ne tuntevat asiakkaansa hyvin. Tämä pienentää myös lainojen luottoriskiä. Henkilöasiakkaat ovat tavallisesti säästöpankkien pitkäaikaisia asiakkaita ja asiakassuhde on voinut syntyä jo useita sukupolvia sitten. Asiakkaat arvostavat erityisesti sitä, että säästöpankkiryhmällä on pankkiryhmien laajin konttoriverkosto. (Hackethal ym. 2005.)

Säästöpankit ovat alueellisia toimijoita, ja niiltä on kielletty kilpailu muilla alueilla toimivien säästöpankkien kanssa (regional principle). Maaseudulla säästöpankit kilpailevat asiakkaista pääsääntöisesti osuuspankkiryhmän kanssa ja kaupungeissa pääkilpailijoina ovat tavallisesti yksityiset liikepankit. (Hackethal ym. 2005.) Koska säästöpankit eivät kilpaile keskenään asiakkaista, on niiden luonnollista tehdä yhteistyötä kilpaillessaan muita pankkiryhmiä vastaan. Säästöpankit muodostavat tiiviin verkoston, joka mahdollistaa tiedonvaihdon eri alueiden pankkien kesken. Tiivis yhteistyö mahdollistaa lisäksi tiettyjen toimintojen ulkoistamisen ja yhdistämisen säästöpankkien kesken. Tällä tavoin myös paikalliset säästöpankit pystyvät tarjoamaan monipuolisia palveluita ja tuotteita asiakkailleen, joiden tuottaminen yksin paikallisesti ei välttämättä olisi mahdollista. Alueellisten säästöpankkien

yhteistyön tuloksena on muodostunut isoja osavaltioiden säästöpankkeja (Landesbanken), jotka toimivat keskuspankkien tapaan pienemmille säästöpankeille. (Bülbül ym. 2013.)

Säästöpankkiryhmä toimii Saksassa kolmella eri tasolla. Pienemmät säästöpankit toimivat pääosin paikallisella tasolla kaupungeissa ja maakunnissa. Osavaltiopankit toimivat nimensä mukaisesti pääsääntöisesti osavaltiotasolla. DekaBank ja Deutsche Leasing toimivat kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. (Bülbül ym. 2013.) DekaBank on säästöpankkien omistama iso sijoituspalveluyritys, joka muun muassa luo erilaisia rahastoja keskitetysti. Alueellisesti toimivat säästöpankit pystyvät tarjoamaan näitä rahastoja asiakkailleen. (DekaBank 2015.) Deutsche Leasing on säästöpankkiryhmän omistama rahoitusyritys, joka tarjoaa saksalaisille yrityksille rahoitusratkaisuja investointeihin (Deutsche Leasing 2015).

Vaikka säästöpankit ovat liiketoimintaidealtaan ja omistusrakenteeltaan erilaisia kuin muut pankkiryhmit, voidaan säästöpankkien hallinnollisesta rakenteesta löytää yhtäläisyyksiä yksityispankkien vastaaviin rakenteisiin. Säästöpankit eivät ole yksityisessä omistuksessa, mutta ne ovat yksityisesti johdettuja. Säästöpankkien hallinto koostuu johtokunnasta, joka raportoi hallintoneuvostolle. Paikallisella parlamentilla on tavallisesti kuitenkin suurimmissa säästöpankeissa paikka hallintoneuvostossa. Lisäksi säästöpankeissa on erillinen luottokomitea, joka käyttää päätäntävaltaa pankin tärkeimmissä luottopäätöksissä. (Simpson 2013.) Säästöpankkien haasteena pidetään paikallisten poliitikkojen tai kunnan työntekijöiden osallistumista pankkien johtokuntaan ja sitä kautta pankkien johdon valvontaan. Tutkimusten mukaan julkiselta puolelta tulleilla johtokunnan jäsenillä on vähemmän kokemusta pankkitoimialasta kuin finanssialan ammattilaisilla. Lisäksi paikallisten poliitikkojen osallistuminen säästöpankkien hallintoon voi aiheuttaa päämies-agentti-ongelman heidän osallistuessaan samalla pankkien sijoitusten monitorointiin. (Hau & Thum 2010.)

Saksassa toimii tällä hetkellä seitsemän isoa osavaltiopankkia. Nämä pankit perustettiin aikanaan, jotta ne voisivat toimia pienempien alueellisten säästöpankkien keskuspankkina. (OECD 2014.) Osavaltiopankit tarjoavat paikallisille säästöpankeille

kassanhallintapalveluita ja suorittavat muun muassa clearing-toimintoja pankkien välisissä pankkisiirroissa. Osavalttiopankit voivat suuremman kokonsa ansiosta helpommin ottaa julkisia joukkovelkakirjalainoja ja niiden avulla rahoittaa uudelleen paikallisten säästöpankkien myöntämiä luottoja. Osavalttiopankkien omistajia ovat pääsääntöisesti osavalttiot ja säästöpankkiyhdistykset. Osavalttiopankkien välillä on myös ristiinomistuksia eli pankit omistavat osuuksia toisistaan. Saksan julkisella hallinnolla on osavalttiopankkien kautta iso merkitys koko Saksan pankkisektorille. (Fischer & Pfeil 2003.) Tällä hetkellä Saksan kymmenen suurimman pankin joukossa on neljä osavalttiopankkia. (Katso Liite 1.)

Osavalttiopankit eivät nykyään toimi ainoastaan pienempien säästöpankkien keskuspankkeina, vaan ne ovat yleispankkeja, joilla on myös omaa investointipankki- ja vähittäispankkitoimintaa. Ne muistuttavat monilta osin suuria liikepankkeja. Osavalttiopankkien liiketoiminta on levittäytynyt myös ulkomaille, joten säästöpankeille tyypillinen täysin alueellinen toimintamalli ei ole niillä käytössä. Osavalttiopankkien liiketoimintamallia voidaan pitää lähempänä liikepankkien voittoa tavoittelevaa mallia kuin paikallisten säästöpankkien mallia, jossa keskiössä ovat asiakkaiden säästäminen ja yhteiskunnan tukeminen. (Hau & Thum 2010.)

Osavalttiopankit ovat suurten liikepankkien vahvoja kilpailijoita, ja tästä johtuen liikepankit kritisoivat pitkään säästöpankkien julkiselta sektorilta saamia tukia. Julkisen sektorin takausten avulla osavalttiopankit saivat helpommin paremman luottoluokituksen ja pystyivät näin rahoittamaan toimintaansa halvemmalla. Vuonna 2002 Euroopan komissio päätti, että julkisen vallan tuet säästöpankeille tulee asteittain lopettaa vuodesta 2005 alkaen. (Hackethal & Schmidt 2005.) Komission päätös vaikutti suuresti osavalttiopankkien toimintaan, mutta paikallisiin säästöpankkeihin päätöksellä ei ole ollut suurta vaikutusta, koska ne saavat pääsääntöisesti rahoituksensa asiakkaiden vähittäistalutuksista ja niiden riskinhallinta on aina ollut hyvällä tasolla. (Bülbul ym. 2013.) Saksan osavalttiot käyttävät edelleen usein osavalttiopankkeja julkisten hankintojen rahoittamiseen, vaikka julkisia takauksia osavalttiot eivät pysty enää pankeille tarjoamaan (Fischer & Pfeil 2003).

Osavalttiopankit kokivat isoja tappioita finanssikriisin aikaan. Tappioiden on spekuloitu johtuneen siitä, että valtion antamat takaukset säästöpankeille lopetettiin. Päätös takauksien lopettamisesta tehtiin vuonna 2002 ja päätöksen toimeenpano aloitettiin vuonna 2005. Euroopan komission päätöksen ja sen toimeenpanon välisenä aikana osavalttiopankit ottivat suuria määriä lainoja, joissa oli vielä julkisen vallan takaus. Pankit käyttivät näitä lainaamiaan rahoja omiin sijoituksiinsa ja osa rahoista oli riskisijoituksissa, jotka lopulta menettivät arvonsa finanssikriisin seurauksena. (Hassan 2014.) Lähtökohtaisesti osavalttiopankkien tulisi noudattaa samanlaista liiketoimintamallia kuin pienemmätkin säästöpankit, joten tuloksen tekemisen ei tulisi olla pankin ensisijainen tarkoitus. Viime aikoina osavalttiopankit ovat pyrkineet muuttamaan liiketoimintasuunnitelmaansa vähentämällä kansainvälistä liiketoimintaa ja pyrkimällä jatkossa keskittymään enemmän pk-yritysten luototukseen. (OECD 2014.)

Hüfner (2010) näkee, että osavalttiopankkien heikko menestyminen finanssikriisin aikana johtui siitä, että niiltä puuttui selkeä liiketoimintasuunnitelma. Lisäksi pankkien hallinnollisessa rakenteessa ja johtamisessa on ollut puutteita. Haun ja Thumin (2010) tekemä tutkimus osoittaa, että julkisesti omistettujen pankkien hallitusten taloudellinen ja hallinnollinen osaaminen on heikompaa kuin yksityisesti omistetuissa liikepankeissa. Etenkin osavalttiopankkien heikot tulokset finanssikriisin aikaan korreloivat suoraan pankkien hallintoneuvoston osaamisen kanssa.

2.1.3 Osuuspankit

Ensimmäiset osuuspankit syntyivät Saksassa 1850-luvulla. Osuustoimintaa oli jo pitkään harjoitettu muun muassa osuuskuntien jäsenten yhteisten vakuutusten muodossa. Osuuskuntien pankkitoiminta alkoi, kun osuuskuntien jäsenillä oli vaikeuksia saada lainaa muualta. Osuuspankkien jäseniksi tulikin tavallisesti kaupunkien ja maaseudun köyhempää väestöä. (Guinnane 2001.)

Osuuspankkiryhmä on saanut Saksassa nykymuotonsa, kun kaksi suurta osuuspankkiryhmää sulautui yhdeksi vuonna 1972. Raiffeisenbank toimi vahvasti Saksan maaseudulla ja kansanpankeilla (Volksbank) oli vahva asema kaupungeissa ja muun muassa käsityöläisten keskuudessa. Kansanpankeilla oli vahva jalansija ennen kaikkea entisen Itä-Saksan alueella. (Bülbül ym. 2013.) Nämä kaksi osuuspankkiryhmää näkyvät edelleen monien Saksalaisten osuuspankkien nimissä.

Osuuspankit on Saksassa pankkien lukumäärällä mitattuna suurin pankkiryhmä, mutta taseen loppusummalla mitattuna se jää jälkeen säästöpankeista ja liikepankeista (Gleissle 2014). Osuuspankit ovat monella tapaa samankaltaisia kuin säästöpankit. Osuuspankit toimivat yleensä alueellisesti eivätkä ne kilpaile keskenään muiden osuuspankkien kanssa. Tämä mahdollistaa säästöpankkien tapaan osuuspankeille tiiviin sisäisen yhteistyön, jonka avulla pienemmätkin osuuspankit pystyvät tarjoamaan moninaisia palveluita asiakkailleen. (Bleuel 2009.)

Osuuspankit eroavat muista säästöpankeista etenkin omistusrakenteeltaan. Osuuspankkien asiakkaat ovat myös pankin omistajia ja asiakkaita kutsutaan osuuspankkien jäseniksi, jos he maksavat osuuskunnan jäsenmaksun. Jokaisella osuuspankin jäsenellä on yksi ääni, joten suurilla asiakkailla ei ole sen enempää vaikutusvaltaa kuin muillakaan. Tavallisesti jäsenet valitsevat pankille edustajiston, joka valitsee osuuspankille hallituksen. Jäsenet eivät voi myydä omia ääniään muille, joten osuuspankkien yhdistyminen muiden kuin osuuspankkien kanssa ei ole mahdollista. Osuuspankin jäsenyyden voi kuitenkin luovuttaa takaisin pankille omasta tahdostaan. Tällöin jäsenmaksu palautetaan takaisin asiakkaalle. (Bülbül ym. 2013.) Vuonna 1974 osuuspankit alkoivat myöntää lainoja myös sellaisille asiakkaille, jotka eivät olleet osuuskunnan jäseniä. Tällä hetkellä noin puolet Saksan osuuspankkiryhmän asiakkaista on myös omistajajäseniä (Gleissle 2014).

Osuuspankkien tavoitteena on tukea omien jäsenten taloudellisia hankkeita ja tehdä tulosta sen verran, että omat kulut pystytään kattamaan ja osuustoiminnan laajentaminen pysyy mahdollisena. Ylimääräiset voitot jaetaan tavallisesti omistajajäsenille, joko suoraan tai

välillisesti lisäämällä asiakkaille tarjottavia palveluita. Paikallisten osuuspankkien asiakkaita ovat yleisesti yksityistaloudet ja pienet yritykset. (Bülbül ym. 2013.) Osuuspankkien yhteistyön tuloksena pankit ovat perustaneet kaksi isompaa pankkiryhmittymää, DZ Bankin ja WGZ Bankin, jotka toimivat keskuspankin tapaan pienemmille osuuspankeille (EBF 2014). Pankeista suurempi DZ Bank on itse asiassa omistusmuodoltaan liikepankki ja sillä on huomattavaa liiketoimintaa myös ulkomailla. (Bülbül ym. 2013).

Osuuspankkien omistusrakenteen heikkoutena pidetään sitä, että asiakasomistajia on lukumääräisesti paljon, eivätkä ne pysty valvomaan johdon päätöksiä yhtä tehokkaasti kuin säästöpankkien kohdalla julkisyhteisöt ja liikepankkien kohdalla suurimmat osakkeen omistajat. Toisaalta suurten omistajien puuttuminen johtaa siihen, että kukaan ei ole vaatimassa pankilta suuria voittoja, joita voitaisiin saada esimerkiksi maksamalla huonommille asiakkaille pienimpiä korkoja. Koska parhaan mahdollisen tuloksen tekeminen ei ole osuuspankeille pääasia, myös niiden altistuminen suurille riskeille on ainakin teoriassa pienempi kuin yksityisillä liikepankeilla. (Bülbül ym. 2013.)

2.1.4 Pankkiyhdistykset ja talletussuoja

Vahvan talletussuojan olemassaolo on tärkeää kansantaloudelle, sillä talletussuoja luo vakautta ja uskottavuutta pankkisektorille. Kriisin sattuessa vahvan talletussuojan avulla asiakkaat säilyttävät todennäköisimmin luottamuksensa pankkeihin, koska he tietävät omien varojensa olevan turvassa. (Noack & Schackmann-Fallis 2010.) Saksassa kaikilla kolmella pankkiryhmällä on oma talletussuojajärjestelmä. Järjestelmät ovat samankaltaisia kaikilla pankkiryhmillä, ja niitä hallinnoivat pankkiryhmien omat pankkiyhdistykset. Pankkiyhdistykset perivät pankeilta maksuja, jotka määräytyvät pankin koon ja riskiprofiilin mukaan. Talletussuojajärjestelmät eivät ainoastaan suojaa asiakkaiden pankkitalletuksia, vaan toimivat eräänlaisena tukirahastona pankkiyhdistysten jäsenille. Jos pankki kuuluu talletussuojajärjestelmän piiriin ja menee vararikkoon, pankkiyhdistyksen tukirahastosta korvataan asiakkaille heidän kaikki talletuksensa. Pankkiyhdistyksestä tulee näin kaatuneen

pankin isoin ja tärkein luotottaja. Yleensä kaatunut pankki joko pilkootaan muihin pankkeihin tai uudelleenorganisoidaan. (Fischer & Pfeil 2003.)

Saksalaiset ovat kritisoineet Euroopan unionin tavoitetta saada euroalueelle yhtenäinen 100 000 euron talletussuoja (Hassan 2014). Saksalaisten mielestä heidän järjestelmänsä on parempi kuluttajien kannalta, sillä esimerkiksi yksityisten liikepankkien pankkiyhdistys takaa jokaisen talletussuojaan kuuluvan pankin pääomista 20 prosenttia. Lisäksi yksityisten asiakkaiden ja yritysten kaikki talletukset kuuluvat talletussuojan piiriin. (Bankenverband 2015.) Saksan talletusjärjestelmää on vaikea muuttaa, koska se on kehittynyt nykyisenlaiseksi pankkiyhdistysten ansiosta, joten se ei ole lakiin perustuva järjestelmä. Uuden talletussuojan käyttöönotto ja vanhan hylkääminen vaatisi isoja poliittisia toimenpiteitä. (Hassan 2014.)

Saksan liikepankkien pankkiyhdistys on Bankenverband. Yhdistys edustaa yli 200:aa liikepankkia ja pienempiä alueellisia pankkiyhdistyksiä. Pankkiyhdistys toimii eräänlaisena välittäjänä liikepankkien ja kuluttajien sekä poliittisten päättäjien kesken. Lisäksi se edustaa kaikkia liikepankkeja toimien pankkien yhteisenä edustajana tuoden liikepankkien yhteisiä näkemyksiä esiin julkisissa keskusteluissa. Bankenverband tarjoaa jäsenpankeilleen konsultointia muun muassa lakiasioissa ja pankkisääntelyyn liittyvissä ongelmissa sekä tiedottaa pankeille uusista poliittisista ja taloudellisista muutoksista. Bankenverband pyrkii liikepankkien tärkeimpänä äänenkäyttäjänä lisäämään kuluttajien luottamusta liikepankkeihin. Se esimerkiksi käsittelee ja julkaisee kuluttajien kokemia vääryyksiä ja valituksia, jotka koskevat heidän jäsenpankkejaan. Tällä tavoin pankkiyhdistys pyrkii mahdollisimman läpinäkyvään toimintaan luottamuksen kasvattamiseksi. (Bankenverband 2013.)

Säästöpankeilla on useita pankkiyhdistyksiä. Suurimmat pankkiyhdistykset pankkiryhmän sisällä ovat Deutscher Sparkassen- und Giroverband eli DSGV ja Bundesverband Öffentlicher Banken Deutschlands eli VÖB. Näiden kahden pankkiyhdistyksen lisäksi säästöpankeilla on pienempiä alueellisia pankkiyhdistyksiä. Pankkiyhdistykset edustavat

säästöpankkeja poliittisille päättäjille ja julkiselle hallinnolle. (Bülbül ym. 2013.) Säästöpankkiyhdistykset pyrkivät ajamaan säästöpankkien etuja etenkin Euroopan keskuspankin suuntaan. Pankkiyhdistykset ovat kritisoineet pankkivalvontaan liittyviä sääntöjä ja rajoituksia, etenkin tiukentuneita vakavaraisuusvaatimuksia. Niiden mielestä säästöpankkien erilainen liiketoimintamalli tulisi ottaa huomioon asetettaessa pankeille sääntelyvaatimuksia. Pankkiyhdistyksillä on myös tärkeä rooli luotaessa säästöpankkiryhmän yhteisiä strategisia linjanvetoja. (VÖB 2015.)

Osuuspankkien pankkiyhdistys on Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken eli BVR ja sillä on samankaltaiset tehtävät kuin muidenkin pankkiryhmien pankkiyhdistyksillä. Tärkeimpinä tehtävinä on toimia omien jäsenien tukena ja neuvonantajana sekä edesauttaa osuuspankkien yhteisiä tavoitteita. Osuuspankkien pankkiyhdistys on yhdistänyt voimiaan etenkin markkinoinnin saralla. BVR kerää jäsenpankeilta pienen maksun, jotta se voi mainostaa osuuspankkiryhmää niin alueellisesti kuin maanlaajuisesti. Osuuspankkiryhmässä on paljon pieniä pankeja, joiden taloudelliset voimavarat eivät välttämättä riittäisi kunnollisen markkinoinnin järjestämiseen. Pankkiyhdistyksen avulla myös pienempien pankkien näkyvyys kasvaa. (BVR 2014.)

Saksan pankkiyhdistykset ovat tärkeässä asemassa ajamassa pankkien oikeuksia Saksassa ja muualla maailmassa. Pankkiyhdistykset tekevät myös yhteistyötä keskenään. Ne ovat perustaneet erillisen keskustelukomitean, jonka tarkoituksena on tuoda esille Saksan pankkitoimialan tulevaisuudennäkymiä. Komitea myös julkaisee näkemyksiään pyrkien tällä tavoin lobbaamaan omia ajatuksiaan Euroopan tai Saksan keskuspankille. Pankkiyhdistysten keskinäinen yhteistyö on lisääntynyt merkittävästi taloudellisen tilanteen muuttuessa yhä haastavammaksi ja ennalta-arvaamattommaksi ympäri maailmaa ja etenkin Euroopassa. Yhdistykset tekevät muun muassa tiivistä yhteistyötä pankkivalvojien kanssa vakaamman pankkisektorin saavuttamiseksi. Pankkiyhdistykset tekevät myös omaa pankkivalvontaa yhdistykseen kuuluville ja siihen pyrkiville pankeille. Yhdistykseen kuuluvilla pankeilla on velvollisuus luovuttaa tietoja omasta taloudellisesta tilastaan. Uudet pankkiyhdistysten jäsenet tutkitaan tarkasti. Muutaman kerran on käynyt niin, että Saksan Finanssivalvonta on

myöntänyt uudelle pankille toimiluvan, mutta pankkiyhdistys ei ole huolinut uuttaa pankkia jäsenekseen. Saksassa toimiville ulkomaalaisille liikepankeille pankkiyhdistyksen järjestämään talletussuojajärjestelmään kuulumisen on ollut vapaaehtoista. Osa ulkomaisista pankeista onkin päättänyt jäädä järjestelmän ulkopuolelle säästyäkseen pankkiyhdistyksen perimiltä maksuilta. (Fischer & Pfeil 2003.) Euroopan keskuspankin asettamien säännösten mukaan kaikkien pankkien tulisi kuitenkin nykyään kuulua jonkin talletussuojajärjestelmän piiriin. Euroopan unionissa on säädetty talletussuojadirektiivi, jonka mukaan euroalueelle tulee yhtenäinen talletussuojajärjestelmä, joka takaa tallettajan varat 100 000 euroon asti. Tämä euroalueen yhteinen talletussuojajärjestelmä tulee Saksassa pankkiyhdistysten järjestämän talletussuojan rinnalle, joten pankkiyhdistysten järjestelmät säilyvät ennallaan. (VÖB 2015.)

2.2 Pankkisektorin valvonta

Finanssikriisin jälkeen pankkien valvonta on lisääntynyt huomattavasti. Euroopassa on pyritty vaikuttamaan muun muassa Baselin sopimusten avulla pankkien vakavaraisuuteen ja likvidiin pääomaan. Nämä ovat sellaisia seikkoja, jotka finanssikriisi paljasti pankkien heikkouksiksi. (IMF 2011.) Euroopan unionissa päätettyjen yhteisten sopimusten toteutumista valvovat jäsenmaissa kansalliset pankkiviranomaiset yhteistyössä Euroopan keskuspankin kanssa (Deutsche Bundesbank 2015 b).

Saksassa pankkisektorin valvonnasta vastaa kaksi tahoa: Saksan keskuspankki ja liittovaltion Finanssivalvonta BaFin. Lisäksi Saksan pankkijärjestelmä on Euroopan keskuspankin valvonnassa. Euroalueelle syntyi vuonna 2014 yhteinen pankkivalvontajärjestelmä SSM (Single Supervisory Mechanism), joka valvoo euroalueen merkittävimpiä pankkeja. SSM:n tarkoituksena on varmistaa joustava ja vakaa pankkijärjestelmä koko euroalueelle. Lisäksi tavoitteena on edistää Euroopan rahoitusmarkkinoiden integraatiota. (BaFin 2015.)

Saksassa on pitkät perinteet myös pankkien omalle sääntelylle pankkiyhdistysten kautta. Pankkien on ollut järkevää valvoa omia toimiaan, koska pankkisektorilla on ollut paljon pieniä toimijoita ja poliittinen valta on usein hajautettu osavaltioille. Esimerkiksi säästöpankkien ja osuuspankkien imagolle ei olisi suotuisaa, jos pienimmät pankit joutuisivat jatkuvasti turvautumaan julkisen omistajan apuun. (Hassan 2014). Pankkiyhdistykset tekevät omille jäsenpankeilleen ennakoivaa riskien valvontaa ja ne pystyvät puuttumaan pankkien toimintaan ennen kuin riskit eskaloituvat (DSGV 2014).

Myös Saksan hallitus pyrkii omalla toiminnallaan pienentämään riskejä pankkisektorilla. Investointipankkitoiminnalta on pyritty rajoittamaan talletusten vastaanottamista. Lisäksi hallitus on esitellyt lain, joka tiukentaa pankkien johtohenkilöille jaettavien bonuksien myöntöperusteita. Tarkoituksena on, että myönnettävät bonukset jaettaisiin maksettaviksi usealle vuodelle. Tämän toivotaan madaltavan pankkien johdon halukkuutta äkillisten voittojen tavoitteluun ja tätä kautta vähentävän ylimääräisten riskien ottamista. (OECD 2014.)

Saksassa säädettiin vuonna 2011 uusi laki (restructuring act), jonka tarkoituksena on ylläpitää Saksan talouden tasapainoa tukemalla systemisesti merkittäviä pankkeja, jos ne joutuvat vaikeuksiin. Merkittäviä pankkeja ovat muun muassa kaikkien pankkiryhmien suurimmat pankit. Uuden lain seurauksena saksalaisilta pankeilta alettiin keräämään pankkiveroa. Verosta saatavat varat kerätään rahastoon, josta vaikeuksiin joutuvat merkittävät pankit voivat nostaa varoja tarvittaessa. (Deutsche Bundesbank 2015 c.)

Vuonna 2013 Saksaan perustettiin erillinen komitea keskustelemaan makrotalouden vakaudesta. Komiteassa on kolme jäsentä Finanssivalvonnasta, Saksan keskuspankista ja valtiovarainministeriöstä. Saksan keskuspankin tekemien raporttien pohjalta komitea keskustelee mahdollisista talouden riskeistä ja talouden tulevasta kehityksestä. Jos tulevaisuuden kehitys näyttää huolestuttavalta, komitea voi antaa varoituksia tai suosituksia talouden toimijoille. Komitean päätarkoituksena on havaita ennakkoon taloudessa tapahtuvia muutoksia ja tällä tavoin ennaltaehkäistä tulevia kriisejä. Komitea on tilivelvollinen

ainoastaan Saksan hallitukselle. Makrotalouden tasapainon seuraamista pidetään tärkeänä, koska Saksalla menee tällä hetkellä hyvin verrattuna moniin muihin Euroopan maihin. Saksan talouden kasvuvauhti ja työllisyyslukemat ovat olleet verrattain hyvällä tasolla. Komiteaa mietityttävät erityisesti pitkään matalalla tasolla olleet markkinakorot. Tämä voi aiheuttaa pankkisektorilla luottojen kysynnän ylikuumenemisen ja tätä kautta asuntojen hintakuplan syntymisen. (OECD 2014.)

2.2.1 Saksan keskuspankki

Saksan keskuspankki ylläpitää valuutan vakautta ja rahavarantoa setelien painamisen ja liikkeellelaskun avulla. Tärkeimpänä tehtävänä on harjoittaa rahapolitiikkaa, jotta hintavakaus säilyisi euroalueella. Lisäksi Saksan keskuspankki vastaa etenkin suurten liikepankkien valvonnasta yhteistyössä Euroopan keskuspankin kanssa. Saksan keskuspankin pankkivalvojat ovat enemmässä määrin siirtyneet Euroopan keskuspankin alaisuuteen vastaamaan koko euroalueen pankkivalvonnasta. Saksan keskuspankilla on yhdeksän toimistoa eri puolilla Saksaa ja toimistot ohjaavat ja valvovat pääsääntöisesti oman alueensa pankkeja. Saksan keskuspankkia pidetään yhtenä tärkeimpänä jäsenenä Euroopan keskuspankkijärjestelmässä, koska sen katsotaan olevan tärkein yksittäinen keskuspankki euron vakauden kannalta. (Deutsche Bundesbank 2015 b.)

Saksan keskuspankki tekee jatkuvaa pankkivalvontaa yhteistyössä Saksan Finanssivalvonta BaFin:n kanssa. Keskuspankki ja BaFin ovat yhdessä vastuussa pankkien vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja riskienhallintajärjestelmien valvonnasta. Saksassa toimivien pankkien tulee säännöllisesti raportoida omasta taloudellisesta tilastaan Saksan keskuspankille. Keskuspankki arvioi näiden raporttien pohjalta ovatko pankkien pääomat ja riskienhallintamenetelmät ajan tasalla. Saksan keskuspankki luovuttaa omat analyysinsä Finanssivalvonta BaFin:n käyttöön, joka tekee lopulliset arviot pankkien tilasta. (BaFin 2015.)

2.2.2 Saksan Finanssivalvonta

Vuonna 2002 Saksassa perustettiin liittovaltion Finanssivalvonta BaFin, kun Saksan luottolaitosten, arvopaperikaupan ja vakuutusalan valvontavirastot yhdistettiin. Uuden viraston perustamisen ideana oli yhdistää Saksan finanssialanvalvonta yhden viraston alaisuuteen. BaFin:n tavoitteena on varmistaa rahoitusmarkkinoiden vakaa toiminta niin, että pankkien asiakkailla säilyy luottamus talouteen. BaFin toimii Saksan valtiovarainministeriön alaisuudessa, ja sen rahoitus koostuu valvottavia pankkeja verottamalla ja perimällä niiltä erillisiä maksuja viraston ylläpitämiseksi. Saksan liittotasavalta ei kuitenkaan suoraan rahoita viraston toimintaa. Vaikka Saksan keskuspankki valvoo edelleen muun muassa pankkien vakautta ja kriisinhallintaa, BaFin:lla on viimeinen kansallinen päätävävalta pankkisääntelyä koskevissa asioissa. BaFin voi suorittaa haluamiaan tutkimuksia ja lakkauttaa pankkien toimintoja, jos tutkimuksissa löytyy luvatonta toimintaa. Virasto pyrkii takaamaan, että ainoastaan valtuutetut toimijat tarjoavat finanssituotteita asiakkaille ja että finanssialan toimijat ovat osaavan ja luotettavan johdon käsissä. Lisäksi BaFin pyrkii valvomaan, että pankeilla on riittävästi pääomaa mahdollisien riskien varalle. (BaFin 2013.)

BaFin:n tärkeimpänä tavoitteena on ylläpitää finanssimarkkinoiden tasapainoa, mutta virastolla on myös muita tehtäviä. BaFin on mukana useissa Euroopan unionin elimissä, koska Euroopan unionin tarkoituksena on luoda yksi yhtenäinen eurooppalainen rahoitusmarkkina. BaFin:n roolina on pitää Saksan pankkien puolia Euroopan unionin eri päättävissä elimissä. BaFin:lla oli esimerkiksi suuri rooli, kun talletussuojajärjestelmää yhtenäistettiin euroalueella ja Saksan pankkiyhdistysten luoma ainutlaatuinen talletussuojajärjestelmä sai jäädä voimaan sellaisenaan. (BaFin 2015.)

2.2.3 Euroopan keskuspankki

Euroalueelle on syntynyt yhteinen pankkivalvontajärjestelmä SSM, joka koostuu jäsenvaltioiden kansallisista valvontaviranomaisista ja Euroopan keskuspankista. SSM kattaa euroalueen ja on avoin myös euroalueen ulkopuolisille jäsenvaltioille.

(Finanssivalvonta 2014.) Tällä hetkellä pankkivalvontajärjestelmässä ei ole euroalueen ulkopuolisia jäseniä, mutta Euroopan keskuspankki on julkaissut kriisinhallintadirektiivin, joka velvoittaa myös muita unionin jäsenmaita olemaan mukana ponnisteluissa vakaamman pankkisektorin puolesta. Pankkien tulee muun muassa varautua mahdollisiin tulevaisuuden kriiseihin luomalla itselleen elvytys- ja kriisinhallintasuunnitelmat erilaisille tulevaisuuden skenaarioille. Tällä tavoin pyritään turvaamaan se, ettei pankkeja jouduta pelastamaan veronmaksajien varoilla. (Franke, Krahn & von Lüpke 2014.)

Pankkivalvontamekanismi SSM valvoo kaikkia euroalueella toimivia merkittäviä pankkeja. Kustakin valvontajärjestelmään osallistuvasta maasta mukana on vähintään kolme merkittävää pankkia (Finanssivalvonta 2014). Saksassa pankkivalvontamekanismin piiriin kuuluu yhteensä 21 pankkia (Euroopan keskuspankki 2015). Ennen yhteisen pankkivalvontamekanismin aloittamista EKP teki arvion kaikista valvontaan tulevista pankeista. Arvio sisälsi pankkien riskien kokonaisarvion ja pankkisaamisten laadun arvioinnin. Lisäksi yhteistyössä Euroopan pankkiviranomaisten kanssa toteutettiin merkittävillä pankeilla stressitestit. Arvioiden perusteella pyrittiin määrittelemään pankkien mahdolliset pääomitustarpeet. (Finanssivalvonta 2014.)

Vaikka euroalueelle perustettiin yhteinen pankkivalvontamekanismi, kansalliset valvojat (Saksassa BaFin) hoitavat edelleen käytännön valvontatyötä myös merkittävien pankkien osalta. BaFin:n roolina on tehdä alustavat valvontapäätökset ja kerätä EKP:n vaatimat tiedot merkittävistä pankeista. Euroopan keskuspankki vastaa epäsuorasti myös pienempien pankkien valvonnasta. EKP on luonut kansallisille valvojille valvontaperiaatteet ja arviointi- sekä analyysimenetelmät. BaFin jatkaa pienempien pankkien valvontaa yhteisten sääntöjen, käytäntöjen ja ohjeiden mukaisesti, mutta EKP voi ottaa suoraan valvontaansa myös pienemmän pankin, jos se kokee sen tarpeelliseksi. (Finanssivalvonta 2015.) Euroopan keskuspankilla ei kuitenkaan ole valtuuksia valvoa Euroopan ulkopuolisten maiden pankkeja, joilla on Saksassa pankkitoimintaa. Näiden pankkien valvonnasta vastaa edelleen Finanssivalvonta BaFin (BaFin 2015.)

3 FINANSSIKRIISI

Tutkielman tavoitteena on selvittää Saksan pankkisektorin ja eri pankkiryhmien selviytymistä finanssikriisistä. Tässä kappaleessa käydään lyhyesti läpi niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat finanssikriisin syntyyn niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa. Lisäksi kappaleessa esitellään Saksan pankkisektorin rakennetta ja hallitusten toimia finanssikriisin aikana ja sen jälkeen.

3.1 Finanssikriisin taustat

Saksan talous kasvoi tasaisesti aina vuoteen 2008 asti. Pitkään jatkunut talouskasvu ei kuitenkaan suojannut saksalaisia pankkeja finanssikriisiltä, joka iski Eurooppaan jo vuoden 2007 aikana. Saksalaiset pankit olivatkin ensimmäisten Eurooppalaisten pankkien joukossa, jotka joutuivat turvautumaan pankeille kansallisesti laadittuihin apupaketteihin. (OECD 2014.)

Finanssikriisi alkoi Yhdysvalloissa ja levisi vuoden 2007 aikana myös Eurooppaan. Nykyään ollaan yksimielisiä siitä, että finanssikriisin taustalla oli Yhdysvaltojen kiinteistömarkkinoiden ylikuumeneminen. Kiinteistöjen kysyntä oli ennen vuotta 2007 huipussaan. Yhdysvalloissa vallinneen sosiaalisen ilmapiirin mukaan oman asunnon omistaminen oli osa amerikkalaista unelmaa, johon kaikkien tulisi pyrkiä. Asuntojen suuren kysynnän vuoksi myös asuntojen hinnat nousivat jatkuvasti. (Baily, Litan & Johnson 2008.) Bleuel (2009) pitää yhtenä tekijänä asuntojen hintakuplan syntyyn Yhdysvaltojen keskuspankin löysää rahapolitiikkaa, jossa korkotasoa pidettiin matalana. Tällöin ihmisille oli tarjolla halpaa lainaa, jota nostettiin omaa asuntoa hankittaessa. Usein lainaa otettiin huomattavia määriä suhteessa omiin tuloihin, koska asuntojen hintojen uskottiin nousevan myös tulevaisuudessa. Myös pankit ja muut finanssilaitokset uskoivat asuntojen hintakehityksen jatkuvan ennallaan, joten ne luottottivat asiakkaita mielellään. Usein lainaa

myönnettiin jopa asunnon käypää arvoa enemmän, koska asunnon arvon uskottiin olevan suurempi tulevaisuudessa (Kolb 2010).

Taylorin (2008) mukaan on hyvin mahdollista, että Yhdysvaltojen päätös pitää korkotaso matalana on vaikuttanut myös Euroopan keskuspankkien päätöksiin noudattaen samankaltaista rahapolitiikkaa. Euroopassa syntyi näin omia asuntojen hintakuplia samanaikaisesti kuin Yhdysvalloissa. Saksassa asuntojen hinnat pysyivät kuitenkin koko ajan suhteellisen vakaana, joten finanssikriisin leviäminen Saksaan tapahtui ennen kaikkea tartuntana erilaisten sijoitustuotteiden kautta, jotka olivat kytköksissä asuntoluototukseen ympäri maailmaa (Bleuel 2009). Saksalaiset pankkiasiakkaat eivät joutuneet ongelmiin omien asuntoluottojensa kanssa samalla tavalla kuin useissa muissa maissa, sillä Saksassa ollaan yleensä hyvin konservatiivisia asuntoluototuksen suhteen. Tyypilliset asuntolainat ovat kiinteäkorkoisia annuiteetilainoja, ja luottoa myönnetään tavallisesti noin 60 prosenttia ostettavan kohteen hinnasta. Pankit pitävät omat riskinsä hallinnassa, kun maksuvaikeuksiin joutuvia asiakkaita tulee vähemmän maltillisen lainatoiminnan ansiosta. (Bleuel 2009.)

Yhdysvalloissa kehitettiin 1970-luvulla menetelmä, jossa pankkien myöntämiä asuntolainoja paketoitiin yhteen ja nämä paketit myytiin edelleen sijoittajille. Asuntolainojen niputtaminen ja myyminen eteenpäin esimerkiksi eläkerahastoille, vipurahastoille ja muille sijoittajille kevensi lainoja myöntäneiden pankkien riskejä. Pankit saattoivat näin myöntää enemmän lainoja, koska niiden omat laskennalliset riskit olivat pienemmät. (Taloussanomien 2009.)

Ongelmat alkoivat, kun korkotaso alkoi nousta, eivätkä asiakkaat pystyneet enää hoitamaan lainakustannuksiaan. Kriisin leviämistä nopeutti se, että pankit olivat suurten voittojen toivossa alkaneet myöntämään lainoja sellaisille asiakkaille, joilla ei todellisuudessa ollut mahdollisuutta selviytyä asuntolainastaan. Lainoja myönnettiin myös sellaisille asiakkaille, joilla ei ollut lainkaan omia säästöjä käytettäväksi asunnonhankintaan. Näitä keskimääräistä lainaajaa heikommalle lainanottajalle myönnettyjä lainoja alettiin kutsua subprime-lainoiksi. Lainoja myönnettiin sillä ajatuksella, että lainanottaja maksaa kaksi ensimmäistä vuotta alhaista korkoa, jonka jälkeen korot nousevat huomattavasti. Myöhemmin paljastui, että

lainoja oli myönnetty myös sellaisille asiakkaille, jotka eivät ymmärtäneet korkojen nousevan automaattisesti kahden vuoden kuluttua. Vuonna 2007 lopulta tämä korttitalo sortui, kun yhä useampi asuntolainan ottaja ei enää selvinnyt lainanlyhennyksistä ja koroista. (Baily ym. 2008.) Suurimpiin ongelmiin joutuivat pankit, joiden sijoitusportfoliossa oli paljon subprime-lainoista johdettuja sijoitustuotteita. Yksi näistä rahoituslaitoksista oli suuri yhdysvaltalainen rahoituslaitos Lehman Brothers, jonka hakeutuminen velkasaneeraukseen syyskuussa 2008 aiheutti kuohuntaa markkinoilla ja edesauttoi kriisin leviämistä. Suuren rahoitusalan yrityksen konkurssi aiheutti epäluottamusta muissa talouden toimijoissa. Pankit eivät enää luottaneet toisiinsa, mikä johti lopulta pankkien välisen rahamarkkinan pysähtymiseen ja näin myös luoton määrän pienenemiseen. Myös yritykset ja henkilöasiakkaat tulivat varovaisemmiksi miettiessään tulevaisuuttaan, joten he siirsivät mahdollisia investointejaan tulevaisuuteen. Tämän myötä myös vientimarkkinat supistuivat maailmanlaajuisesti. (Kenny & Morgan 2011.)

Pankeille oli tyypillistä muuttaa tulevia kassavirtoja arvopapereiksi, niin kuin oli käynyt asuntolainojen kohdalla. Arvopaperistamisen yhteydessä perustetaan usein erillisyhtiö, jolle velkoja myy tulevaisuuden saatavansa. Tämän jälkeen erillisyhtiö laskee liikkeelle joukkovelkakirjoja, jotka se myy eteenpäin. Arvopaperistamisen avulla pankit pystyivät muuttamaan tulevia kassavirtoja likvideiksi varoiksi ja hallinnoimaan luottoriskejä. (Economic 2014.) Riskipainotteisten saamisten arvopaperistaminen ja myyminen eteenpäin kansainvälisille rahoitusmarkkinoille johti siihen, että finanssikriisistä tuli maailmanlaajuinen kriisi (Baily ym. 2008).

Arvopaperisoinnilla luotuja joukkovelkakirjoja, jotka oli linkitetty asuntomarkkinoihin, alettiin kutsua myrkyllisiksi arvopapereiksi. Saksan pankkisektorilla arvioitiin vuonna 2008 olleen myrkyllisiä arvopapereita 230 miljardin euron arvosta, mikä oli noin 3 prosenttia koko pankkisektorin taseesta. Saksalaiset pankit joutuivat alaskirjaamaan suuren osan myrkyllisistä arvopapereista. On arvioitu, että Saksan pankit tekivät 7 prosenttia kaikista maailman pankkien alaskirjauksista tammikuun 2007 ja elokuun 2009 välillä. (Hüfner 2010.)

3.2 Saksan pankkisektori finanssikriisissä

Toisen maailmansodan jälkeen aina finanssikriisiin asti Saksan pankkisektori toimi enemmän tai vähemmän vakaasti ja sujuvasti. Vakaa pankkisektori oli ennen kaikkea tiukan sääntelyn tuotos, mikä saavutettiin muun muassa rajoittamalla alan kilpailua. Julkisessa omistuksessa olevien pankkien tukeminen rajoitti kilpailua, koska pankit eivät kilpailleet keskenään. Lisäksi ulkomaalaisten toimijoiden oli vaikea saavuttaa merkittävää asemaa, koska pankkiasiakkailta oli pitkiä, jopa sukupolvia kestäneitä asiakassuhteita omien pankkiensa kanssa. (Fischer & Pfeil 2003.)

Pankkien lukumäärä Saksassa on viime vuosien aikana vähentynyt huomattavasti. Vuosien 2000 ja 2008 välillä pankkien lukumäärä on pienentynyt noin 27 prosenttia. Suurin osa pankeista hävisi osuuspankkiryhmittymästä, sillä vuonna 2000 osuuspankkeja oli yhteensä 2039 ja kahdeksan vuotta myöhemmin 1206 kappaletta. Samalla ajanjaksolla säästöpankkisektorilta väheni 132 pankkia ja liikepankkien lukumäärä pysyi kutakuinkin samana. (Bleuel 2009.)

Taulukko 1. Pankkien lukumäärä ja tase vuonna 2008 (Bleuel 2009).

	Lukumäärä	Tase (mrd)
Liikepankit	179	2.330,366
Isot pankit	5	1.520,699
Pienet pankit	164	809,667
Säästöpankit	448	2.682,317
Paikalliset säästöpankit	438	1.619,614
Osavaltiopankit	10	1.062,703
Osuuspankit	1206	953,579
Paikalliset osuuspankit	1204	290,725
Keskuspankit	2	662,854

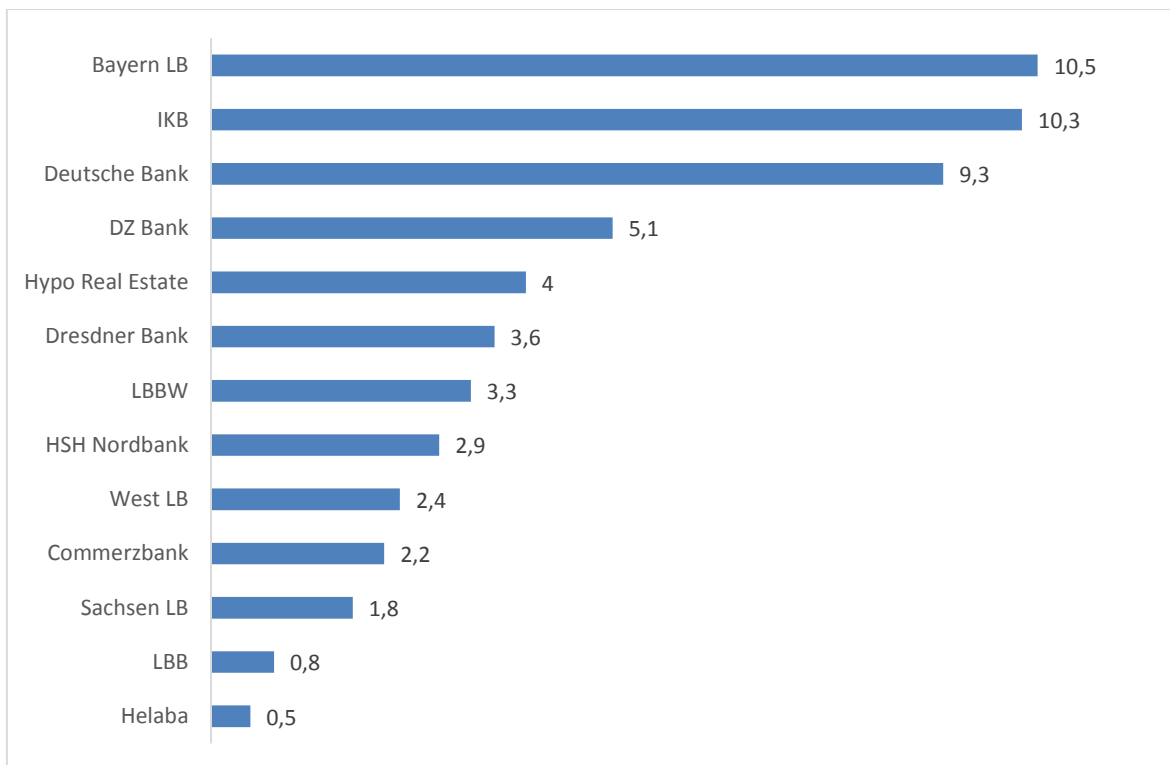
Beck, Hesse, Kick & von Westernhagen (2009) ovat tehneet tutkimuksen Saksan pankkitoimialan vakaudesta ennen finanssikriisiä. Aineisto on kerätty vuosilta 1995–2007. Tutkimuksen mukaan osuuspankkiryhmä oli vakain pankkiryhmä Saksassa. Osuuspankit olivat toisin sanoen epätodennäköisimmin vaarassa joutua maksukyvyttömäksi. Yksityiset liikepankit taas olivat epävakain pankkiryhmä. Analyysiosiossa tullaan tarkastelemaan pankkitoimialan vakautta ajanjaksolla, jossa on mukana finanssikriisi ja sen jälkeinen aika.

Vuonna 2007 alkanut finanssikriisi vaikutti Saksan pankkitoimialaan etenkin isojen pankkien kautta. Isot pankit kaikissa pankkiryhmissä kokivat suurimmat tappiot. (Koetter 2013.) Heti finanssikriisin levitessä pahimpiin vaikeuksiin ajautuivat liikepankki Industriebank AG ja osavaltiopankki SachsenLB, jotka joutuivat ensimmäisinä turvautumaan hallituksen laatimiin apupaketteihin. SachsenLB ajautui ongelmiin, koska sen omistama tytäryhtiö oli ollut aktiivinen johdannaismarkkinoilla. Myöhemmin SachsenLB päättyi toisen osavaltiopankin LBBW:n omistukseen. Industriebank ajautui likviditeettiongelmiin, kun se ei pystynyt rahoittamaan erillisyhtiönsä lyhytaikaisia sijoitustuotteita. Kriisin alkuvaiheessa Saksan hallituksen toimet olivat vielä yksittäisiä toimenpiteitä apua tarvitseville pankeille. (Bleuel 2009.)

Investointipankki Lehman Brothersin kaatuminen syyskuussa 2008 aiheutti epävarmuutta rahamarkkinoilla. Markkinoille syntyneen epävarmuuden seurauksena pankkien väliset korot lähtivät nousuun, ja esimerkiksi Saksassa toimiva hypoteekkipankki Hypo Real Estate Group ajautui vakaviin likviditeettiongelmiin. Saksan hallitus joutui lopulta syyskuussa 2008 ottamaan Hypo Real Estate -pankin hallintaansa. (Hüfner 2010.)

Finanssikriisi aiheutti myös muille pankeille pahoja tappioita. Kuviossa 4 on esitetty pankkien suurimmat tappiot vuonna 2008. Säästöpankeista suurimmat tappiot kirjasi etenkin suuret osavaltiopankit. Kaikkein suurimmat tappiot vuonna 2008 teki Bayern LB, mutta myös muut osavaltiopankit kuten LBBW, West LB ja Sachsen LB tekivät suuria tappioita. Yksityisistä liikepankeista heikoiten menestyi Deutsche Bank. Deutsche Bankin tappiot johtuivat ennen kaikkea siitä, että se toimi aktiivisesti kansainvälisillä

rahoitusmarkkinoilla. Osuuspankkiryhmästä suurimmat tappiot koki keskuspankki DZ Bank. (Bleuel 2009.) Kuviosta 4 voidaan havaita, että pankit kaikista pankkiryhmistä kärsivät tappioita finanssikriisin aikana. Liitteessä 1 kerrotaan, mihin pankkiryhmään pankit kuuluvat.

Kuvio 4. Saksalaisten pankkien alaskirjaukset ja tappiot vuonna 2008 (miljardia euroa) (Bleuel 2009).

Kuvion perusteella voidaan epäillä, ettei yleisesti vallalla ollut käsitys säästö- ja osuuspankkien vastuullisesta sijoitustoiminnasta pitäisi paikkaansa suurien pankkien kohdalla. (Bleuel 2009.) On kuitenkin huomioitava se, että suurimpia tappioita tehneet pankit ovat myös pankkien taseeltaan suurimpia. (Gleissle 2014.) Saksan hajanaisella pankkisektorilla on itse asiassa ollut hyvin positiivinen vaikutus toimialan selviämiseen finanssikriisistä. Useat pankit, etenkin pienemmät säästö- ja osuuspankit, toimivat Saksassa paikallisesti ja kansallisesti, minkä vuoksi ne toimivat finanssikriisissä pankkisektoria

vakauttavana tekijänä. Vain suurimmat pankit toimivat kansainvälisellä tasolla, joten useilla pankeilla ei ollut kytköksiä saastuneisiin sijoituksiin. (Bleuel 2009.)

Pankkien kasvanut avuntarve huomioitiin Saksassa nopeasti. Tavallisesti uusien lakien säätäminen on hidas prosessi johtuen liittovaltion rakenteesta. Nopeasti levinnyt pankkikriisi vaati kuitenkin myös poliittisilta päättäjiltä nopeita toimia, ja laki rahoitusmarkkinoiden vakauttamiseksi säädettiin 17. elokuuta 2008, vain viikko keskustelujen aloittamisesta. Lain päämääränä oli vakauttaa rahoitusmarkkinoita ja luoda pankeille hätärahasasto (SoFFin), johon pankit voisivat turvautua hätätilanteissa. Pelastuspaketin suuruudeksi määriteltiin 480 miljardia euroa, josta 400 miljardia euroa määriteltiin joukkovelkakirjojen takauksiksi ja lainoiksi pankeille. Loput 80 miljardia euroa määriteltiin pääomaruiskeeksi pankeille pääomapohjan parantamiseksi. (Bleuel 2009.)

Saksan hätäapurahastoa hallinnoi virasto (FMSA), joka on perustettu nimenomaan tätä tarkoitusta varten. Vuoden 2009 helmikuuhun mennessä saksalaiset pankit olivat saaneet takuita rahastolta 117 miljardin euron arvosta. Liikepankki Hypo Real Estate Group oli suurin avun tarvitsija 52 miljardin takuusummalla. Commerzbank oli ensimmäinen pankki, joka tarvitsi hätäapurahastolta pääomaruiskeen. Commerzbank tarvitsi lisää pääomaa vakauttaakseen toimintaansa sen jälkeen, kun se oli ostanut Dresdner Bankin, toisen vaikeuksissa olleen suuren liikepankin. Helaba oli ainoa osavaltiopankeista, joka ei joutunut turvautumaan SoFFin-rahastoon. (Bleuel 2009.) Hätäapurahaan turvautuneet pankit lupautuivat muuttamaan liiketoimintamallejaan ja hallintojaan, jotta uusilta apupaketeilta vältyttäisiin. Pankit joutuivat muun muassa asettamaan hallituksen jäsenille palkkakaton 500 000 euroon ja voimassa olleet bonuspalkkiot jäädytettiin. Hätäapurahasto lopulta suljettiin vuoden 2010 lopulla, kun pankkisektorin katsottiin vakautuneen riittävästi (IMF 2011).

Kriisin alkuvaiheessa pankkisektorilla ainoastaan sammuteltiin syttyneitä tulipaloja ja päätöksiä tehtiin sitä mukaan, kun uusia ongelmia ilmeni. Myöhemmin toimenpiteet siirtyivät käsittelemään pankkien taseongelmia. SoFFin-rahaston kautta pankit pystyivät hankkimaan lisäpääomaa ja parantamaan tasettaan. Rahaston ongelmana olivat

nostorajoitukset. Yksi pankki pystyi nostamaan rahastosta varoja vain yhden kerran ja maksimisumma oli viisi miljardia euroa, joten kaikki pankit eivät pitäneet mielekkäänä pääomaruiskeen hankkimista rahaston kautta. (Hüfner 2010.)

Saksan hallitus sääti vuonna 2009 lain, joka antoi pankeille mahdollisuuden perustaa omaisuudenhoitoyhtiöitä eli niin sanottuja roskapankkeja avuksi taseongelmista selviämiseen. Roskapankkiin pystyi siirtämään myrkyllisiä arvopapereita, jotka rasittivat pankkien taseita. Perustettuihin roskapankkeihin on siirretty muun muassa muiden maiden kuten Kreikan valtionlainoja. Roskapankin perustamiseen täytyi hakea lupaa SoFFin-rahastolta. Pankki siirsi myrkyllisiä arvopapereita roskapankkiin ja sai vastineeksi SoFFin-rahastosta julkisesti taattuja joukkolainoja. Pankkien ei tarvinnut enää huolehtia, että myrkylliset arvopaperit jouduttaisiin alaskirjaamaan. Rahastosta saadut uudet joukkolainat olivat vähäriskisempiä valtiontakauksen ansiosta, joten pankkien pääomavaatimukset pienenevät. Roskapankki on tavallisesti erillisyhtiö, joka ei tarvitse toimilupaa pankkitoiminnan harjoittamiseen eikä sen tarvitse täyttää tavallisiin pankkeihin kohdistuvia pääomavaatimuksia. Suurista Saksalaisista pankeista, muun muassa osavaltio pankki WestLB ja liikepankki Commerzbank, on perustanut oman roskapankin. (Hüfner 2010.)

Liikepankit kritisoivat pitkään säästöpankkien saamia julkisia takauksia, jotka lopetettiin asteittain vuodesta 2005 alkaen. Onkin mielenkiintoista huomata, että Saksan hallituksen luomaa hätäapurahastoa ovat suurelta osin käyttäneet suuret yksityiset liikepankit. Etenkin Saksan neljä suurinta liikepankkia saavat ”julkisen takauksen” hätäapurahaston ansiosta, koska ne ovat liian suuria pankkeja, että niiden annettaisiin ajautua vararikkoon (too-big-to-fail). (Hassan 2014.)

Uusia luottoja myönnettiin finanssikriisin aikana vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Tämä johtui ennen kaikkea luottojen kysynnän pienenemisestä huonossa taloustilanteessa. Luottojen kysyntä pieneni pääsääntöisesti isoissa pankeissa, kun taas pienemmät säästö- ja osuuspankit luotottivat etenkin pk-sektoria edelleen aktiivisesti. Säästö- ja osuuspankkien

vahva talletuspohja mahdollisti uusien luottojen myöntämisen. Uusien luottojen määrä jopa kasvoi hieman säästö- ja osuuspankkiryhmissä finanssikriisin aikana. (IMF 2011.)

Säästö- ja osuuspankkeja on pitkään kritisoitu siitä, että ne ovat huonosti tuottavia ja vanhanaikaisia. Finanssikriisin jälkeen kritiikki on hieman laantunut, koska säästö- ja osuuspankit selvisivät finanssikriisistä monin paikoin paremmin kuin yksityiset liikepankit. Monet isot liikepankit olivat ennen finanssikriisiä ottaneet suuria riskejä sijoituksissaan pyrkiessään suurempiin tuottoihin. Finanssikriisin jälkeen poliittisten päättäjien yhtenä päätavoitteena on ollut löytää tapoja, joilla pankkien riskejä voitaisiin rajoittaa. Itse asiassa nykyään säästö- ja osuuspankkien toimintatapoja ei enää pidetä yhtä vanhanaikaisina kuin aiemmin. Monet poliittiset päättäjät ovat sitä mieltä, että myös muiden pankkien tulisi ottaa mallia säästö- ja osuuspankkien toimintatavoista. (Bülbul ym. 2013.)

3.3 Pankkisektori finanssikriisin jälkeen ja tulevaisuuden haasteet

Vaikka finanssikriisi levisi nopeasti Saksan pankkisektorille ja talouteen, maan taloudellinen tilanne parani kuitenkin nopeasti. Talouden veturina oli muun muassa hyvin kasvanut vienti muihin maihin. Saksan talouden rakenne oli myös suotuista finanssikriisistä selviämiseksi, koska se ei ollut yhtä riippuvainen rakennusteollisuudesta kuin monet muut Euroopan taloudet. Lisäksi Saksan vahva pk-sektori, jossa on yrityksiä useilta toimialoilta, hillitsi talouden sukeltamista. (Kauhanen & Saukkonen 2011.)

Saksalla on pitkä historia pankkien tukemisesta julkisin varoin. Tämän takia finanssikriisin aiheuttamat lisäpanostukset oman maan pankkeihin eivät synnyttäneet kritiikkiä saksalaisissa. Saksalaiset ovat enneminkin olleet kriittisiä tukemaan muita euromaita, jotka eivät ole selviytyneet finanssikriisistä yhtä hyvin. (Gleissle 2014.) Vaikka saksalaiset pankit ovat vähentäneet saataviaan muista euroalueen maista, taloudelliset siteet ovat edelleen merkittäviä. Saatavat euroalueen kriisimaista oli vuonna 2014 kymmenen prosenttia Saksan bruttokansantuotteesta. Korkeimmillaan pankkien saatavat olivat finanssikriisin aikaan

vuonna 2008, jolloin saatavat kriisimaista olivat noin 20 prosenttia koko maan bruttokansantuotteesta. Suurten saksalaisten pankkien luottotappioriskit ovat kuitenkin selvästi alle keskiarvon, jos verrataan muiden euromaiden suurten pankkien luottotappioriskeihin. (OECD 2014.)

Liittohallituksen rahoitusosalalle suuntaama merkittävä julkinen tuki yhdessä alan omien sopeutustoimien ohella on vakauttanut Saksan pankkitoimialaa kokonaisuudessaan. Vaikka alan tilanne on kaiken kaikkiaan suhteellisen vakaa eikä maassa ole havaittavissa luottolamaa, heikkouksia esiintyy edelleen. On pohdittu, että suurimmat riskit liittyvät pankkien heikkoon kannattavuuteen. Pankit eivät ole vielä löytäneet kestäväää liiketoimintamallia, jolla raha saataisiin poikimaan. Etenkin useilla osavaltiopankeilla on rakenteellisia ongelmia, joita ovat muun muassa elinkelpoisen liiketoimintamallin puute, heikot hallintorakenteet ja haavoittuvuus, joka johtuu voimakkaasta riippuvuudesta tukkurahoitukseen. (Euroopan komissio 2012.)

Saksan säästöpankkiyhdistyksen DSGV:n (2015) tekemä tutkimus osoittaa ulkomaalaisten pankkien vähentäneen liiketoimintaansa Saksassa finanssikriisin jälkeen. Vuosien 2009 ja 2013 välillä ulkomaalaisten pankkien luotot yrityksille vähenivät lähes kolmanneksella. Tämä osoittaa sen, että pankit halusivat keskittyä vaikeina aikoina kotimarkkinoihin. Ulkomaalaiset pankit ovat kuitenkin edelleen tärkeä osa saksalaista pankkimarkkinaa. Niiden liiketoiminta keskittyy suurelta osin henkilöasiakkaiden palvelemiseen niin laina- kuin omaisuudenhoitopalveluiden kautta. (BaFin 2015.)

Haasteita Saksan pankkisektorille tulee tulevaisuudessa luomaan euroalueen taloudellinen ja institutionaalinen rakenne sekä euroalueella harjoitettu politiikka. Euroalueen rahaliitossa raha ja rahapolitiikka ovat samat koko alueella, mutta talouden rakenteet poikkeavat maiden välillä. Lisäksi jokaisella euromaalla on oma talouspolitiikkansa, mikä aiheuttaa ongelmia myös jatkossa. Parhaiten yhteinen rahapolitiikka toimisi keskenään samankaltaisissa ja kiinteästi integroiduissa maissa, mutta tällainen tilanne ei valitettavasti ole euroalueella. (Jokela, Kotilainen, Tiilikainen & Vihriälä 2014.) Kansallinen talouspolitiikka ja yhteinen

rahapolitiikka aiheuttavat euroalueella ongelmia etenkin päätöksentekotehokkuudessa. Usein käy niin, että päätöksistä pystytään sopimaan vain kaikkein välttämättömmistä asioista, ja niistäkin vasta viime hetkellä. Poliittisten päätösten ongelmista johtuen vastuuta on pyritty siirtämään politiikan ulkopuolelle asemoidulle Euroopan keskuspankille. (Jokela ym. 2014.)

Haasteita Saksan pankkisektorille voi luoda myös pitkään euroalueella vallalla ollut matala korkotaso ja saksalaisten pankkien suuret vastuut johdannaisopimuksissa. Matala korkotaso on pienentänyt etenkin säästö- ja osuuspankkien tuottoja. Säästöpankkiryhmä on perinteisesti ollut suurin talletusten kerääjä Saksassa ja matala korkotaso on tehnyt säästöpankeille haastavaksi pitää talletusasiakkaat tyytyväisinä (DSGV 2013.) Lisäksi julkisen vallan takaamien lainojen suurta määrää pidetään riskitekijänä (OECD 2014).

Säästöpankkiryhmän keskuudessa pidetään koko ajan kasvavaa sääntelyä tulevaisuuden uhkakuvana. Pankkisääntelyn tarkoituksena on asettaa kaikille pankeille samanlaiset vaatimukset likvidien varojen ja vakavaraisuuden osalta. Paikalliset säästöpankit, jotka ovat selvinneet hyvin finanssikriisin aikana ja sen jälkeen, pitävät niille asetettuja tavoitteita kohtuuttomina. Säästöpankkiryhmän mielestä ainoastaan isoja ja merkittäviä pankeja, joilla on suuret riskiprofiilit, tulisi säädellä tiukemmin. Tiukentuva sääntely vääristää niiden mielestä kilpailua ja luo mahdollisia moraalikato-ongelmia. Lisäksi säästöpankkiryhmä pelkää, että sääntelyn seurauksena mahdollisuudet luotottaa pk-yrityksiä heikkenevät. Nämä yritykset ovat kuitenkin Saksan talouden selkäranka, joten säästöpankkiyhdistysten mielestä pienet paikalliset säästöpankit, jotka ovat pk-yritysten suuria luotottajia, tulisi jättää Euroopan Unionin sääntelyn ulkopuolelle. Säästöpankkiyhdistyksen mukaan sääntelyä tulisi ensisijaisesti lisätä sellaisia toimijoita kohtaan, jotka ovat finanssisektorin harmaalla alueella. Tällaisia toimijoita kutsutaan varjopankeiksi, eikä niitä virallisesti voida luokitella pankeiksi. Tästä syystä tiukentunut sääntely ei niitä tällä hetkellä koske. (Savings Banks Finance Group 2014.)

Pankkien tiukentunut sääntely on lisännyt pankeilta kerättävän datan määrää. Tämä on aiheuttanut teknisiä ongelmia etenkin pienemmille pankeille. Lisäksi kasvava

digitalisoituminen luo pienemmille pankeille haasteita. Verkkopalvelut tulisi saada pankkiryhmien sisällä yhtenäisemmiksi, jotta ne olisivat kustannustehokkaampia. (BaFin 2015.) Lisäksi verkkopalveluita tulisi kehittää nykyistä monipuolisemmiksi. Tällä hetkellä verkkopalveluissa voi pääsääntöisesti tehdä peruspankkitoimintoja, kuten tarkastella tilinsaldoa ja maksaa laskuja. Saksalaiset pankkiasiakkaat eivät vielä käytä verkkopalveluita yhtä aktiivisesti kuin esimerkiksi Suomessa, mutta kilpailu myös tällä saralla kiristyy jatkuvasti. Yksityisillä liikepankeilla on tällä hetkellä Internetin hyödyntämisessä pieni etumatka muihin kilpailijoihin nähden. (IMF 2011.)

4 SAKSAN PANKKITOIMIALAN ANALYYSI

Tässä analyysikappaleessa Saksan pankkitoimialaa analysoidaan Bankscope-tietokannasta saatujen tunnuslukujen avulla. Tunnuslukujen analysointiin käytetään Stata – tilasto-ohjelmaa. Tietokannasta on poimittu Saksan pankkien tunnuslukuja vuosilta 2004–2014. Pankkeja on analyysissa mukana 2652 kappaletta. Osa pankeista on kuitenkin hävinnyt tarkasteltavan ajanjakson aikana esimerkiksi pankkien yhdistymisen seurauksena, joten vuositasolla havaintojen määrät voivat vaihdella.

Tavoitteena on aluksi selvittää pääoman tuottoasteen (ROAA) avulla pankkien selviytymistä finanssikriisistä. Analyysin apuna käytetään kuvioita, joiden avulla seurataan koko pankkisektorin ja eri pankkiryhmiä suoriutumista vuositasolla. Analyysin pääpaino on vuosissa 2007–2010. Tämä ajanjakso kattaa finanssikriisin puhkeamisen ja sitä seuraavat kriittiset vuodet.

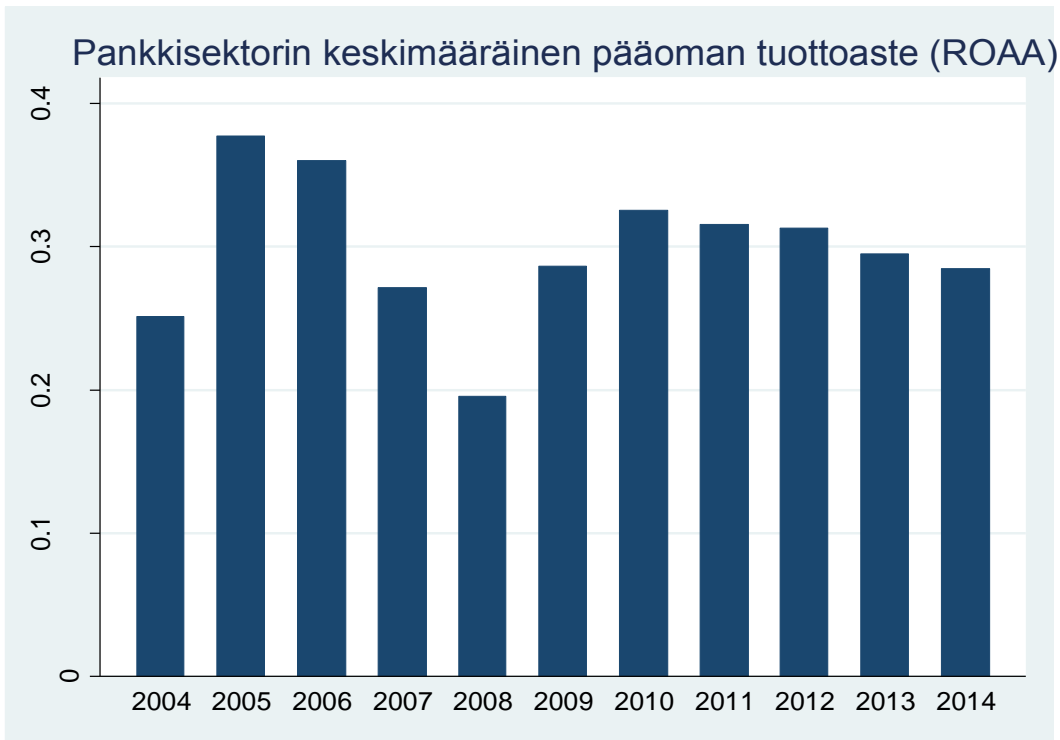
Toisena analyysinä tehdään pankkiryhmiä riskianalyysi käyttäen apuna yleisesti tutkimuksissa käytettyä z-luku – menetelmää. Riskianalyysin tarkoituksena on selvittää pankkiryhmiä vakaudesta finanssikriisin aikana ja sen jälkeen. Z-luku – menetelmällä on aikaisemmin tehty tutkimuksia Saksan pankkiryhmiä vakaudesta ennen finanssikriisiä, joten pankkiryhmiä vakauden tutkiminen finanssikriisin jälkeiseltä ajalta on mielenkiintoinen ja perusteltu tutkimusaihe.

Työssä tullaan lisäksi tekemään regressioanalyysit pääoman tuottoasteesta ja z-luvusta. Analyysien avulla pyritään selvittämään, mitkä seikat vaikuttavat pankkien kannattavuudessa ja vakaudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Regressioanalyysissä otetaan huomioon myös eri pankkiryhmiä, jotta voidaan havaita, millainen vaikutus pankin omistusmuodolla on kannattavuuden ja vakauden kehittymiseen.

4.1 Aineistoanalyysi

Aineiston pohjalta selvitetään aluksi koko pankkisektorin selviytymistä finanssikriisistä pankkien pääoman tuottoasteen avulla. Tässä analyysissä ovat mukana kaikki Saksassa toimivat pankit, joiden tiedot olivat Bankscopesta saatavilla.

Tarkasteltaessa koko Saksan pankkisektorin selviytymistä finanssikriisistä on pankkien keskimääräinen pääoman tuottoaste (ROAA) hyvä tunnusluku. ROAA-tunnusluvulla voidaan arvioida pankkien kannattavuutta. ROAA-tunnusluvussa keskimääräiset nettotuotot jaetaan pääomalla, eli luku kertoo, kuinka paljon pankki on tehnyt voittoa käytettävissä olevalla pääomalla. ROAA-luku ottaa huomioon pankkien koon pääoman kautta, joten vertailtaessa koko pankkisektorin selviytymistä finanssikriisistä ei tarvitse tutkia isoja ja pieniä pankkeja erikseen. Kun pääoman tuottoaste on suurempi kuin 1, pidetään sitä yleisesti pankeille hyvänä tuloksena. (Kontkanen 2008: 79.) Aineistosta on karsittu pois muista huomattavasti poikkeavat havainnot, koska nämä havainnot vääristävät tutkimustulosta.

Kuvio 5. Saksan pankkisektorin keskimääräinen ROAA.

Taulukko 2. Saksan pankkisektorin keskimääräinen ROAA.

Suluissa pankkien määrä otannassa.

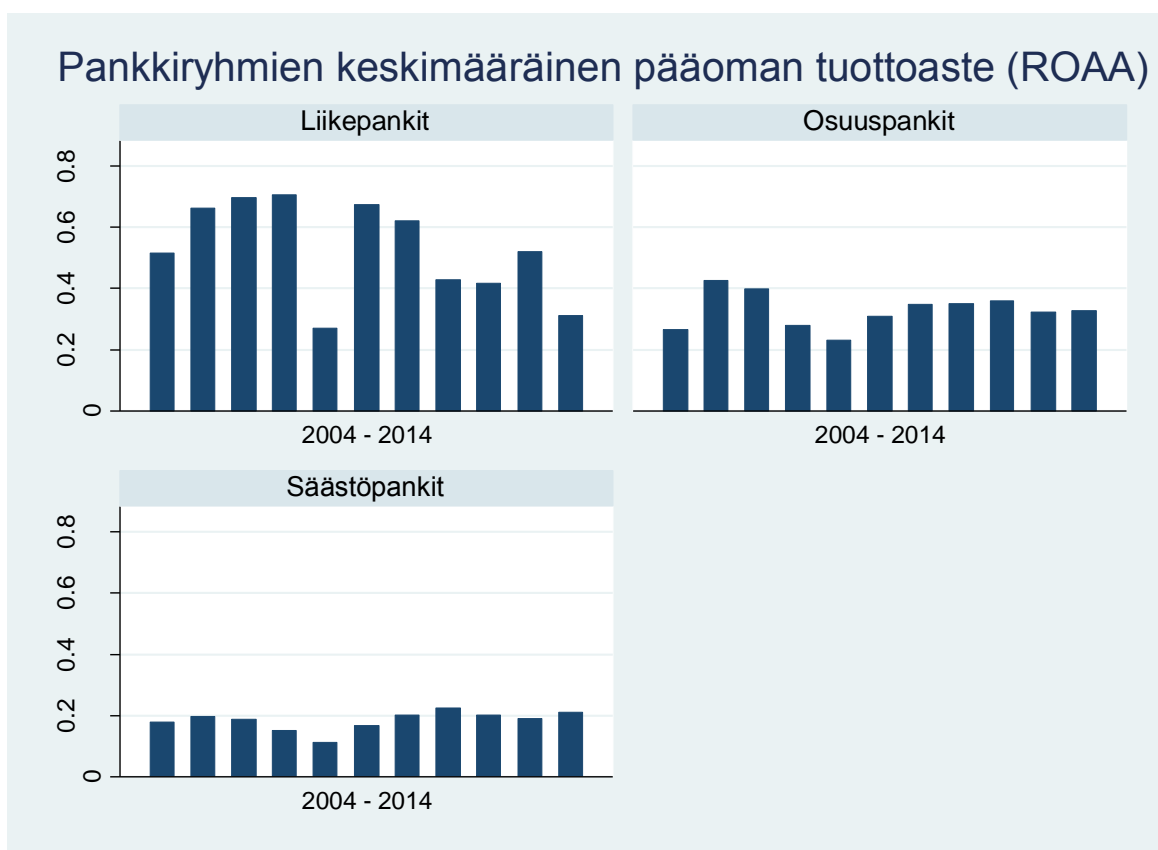
2004	0,251 %	(1355)
2005	0,377 %	(1644)
2006	0,356 %	(1668)
2007	0,271 %	(1654)
2008	0,195 %	(1613)
2009	0,286 %	(1621)
2010	0,325 %	(1651)
2011	0,315 %	(1674)
2012	0,313 %	(1647)
2013	0,295 %	(1595)
2014	0,276 %	(1215)

Kuviossa 5 ja taulukossa 2 on esitelty koko Saksan pankkisektorin keskimääräiset pääoman tuottoasteet vuosilta 2004–2014. Kuvioista voidaan nähdä, että pankkisektorin ROAA-luku

on pysynyt suurin piirtein 0,2 prosentin ja 0,4 prosentin välillä koko ajanjakson ajan. Tuottoasteessa tapahtui pientä laskua vuonna 2008, jolloin ROAA oli pienimmillään 0,195 prosenttia. Tulos tukee aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan Saksan pankkisektoria ei voida pitää erityisen kannattavana toimialana. Tätä seikkaa selittää säästö- ja osuuspankkiryhmien suuri koko Saksan pankkisektorilla. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Suomen pankkisektorin pääoman tuotto prosentti oli vuonna 2014 0,4 prosenttia (Finanssivalvonta 2015). Pudotus Saksan pankkisektorin ROAA-luvuissa ei ole ollut kovin suuri edes vuonna 2008 ja toipuminen lähes finanssikriisiä edeltävälle tasolle on ollut nopeaa. Pankkitoimiala on siis pysynyt suhteellisen vakaana myös kriisin aikana.

Seuraavaksi tarkastellaan eri pankkiryhmien selviytymistä finanssikriisistä vertailemalla pienempien pankkien kannattavuutta. Neljä suurta liikepankkia, osavaltiopankit ja osuuspankkien keskuspankit jätettiin tämän analyysin ulkopuolelle, koska niiden liiketoimintamallit poikkeavat merkittävästi pankkiryhmien tavallisesta liiketoimintamallista. Suurien pankkien selviytymistä finanssikriisistä käydään läpi muutaman esimerkin avulla jokaisesta pankkiryhmästä. Suurista liikepankeista tarkastellaan kahta pankkia: Deutsche Bankia ja Commerzbankia. Osuuspankkiryhmästä analysoidaan kahta pankkiryhmän keskuspankkia ja säästöpankkiryhmästä mukana on kaksi isoa osavaltiopankkia, Bayern LB ja Helaba.

Pankkiryhmien välinen vertailu on mielenkiintoista, koska kaikki Saksan kolme pankkiryhmää ovat malliesimerkkejä siitä, miten erilaiset pankkiryhmät toimivat. Analyysissä pyritään huomiomaan, miten pankkiryhmien erilaiset liiketoimintamallit vaikuttavat kriisistä selviytymiseen.

Kuvio 6. Pankkiryhmien keskimääräinen pääoman tuottoaste.

Taulukko 3. Pankkiryhmien keskimääräiset pääoman tuottoasteet.

Suluissa pankkien määrä otannassa.

	Liikepankit		Osuuspankit		Säästöpankit	
2004	0,51 %	(92)	0,26 %	(783)	0,18 %	(460)
2005	0,66 %	(95)	0,43 %	(1072)	0,20 %	(455)
2006	0,70 %	(100)	0,40 %	(1081)	0,19 %	(451)
2007	0,71 %	(107)	0,28 %	(1066)	0,15 %	(446)
2008	0,27 %	(102)	0,23 %	(1040)	0,11 %	(436)
2009	0,67 %	(107)	0,31 %	(1009)	0,17 %	(472)
2010	0,62 %	(113)	0,35 %	(1002)	0,20 %	(503)
2011	0,43 %	(120)	0,35 %	(996)	0,22 %	(526)
2012	0,42 %	(118)	0,36 %	(976)	0,20 %	(520)
2013	0,52 %	(109)	0,32 %	(948)	0,19 %	(505)
2014	0,31 %	(55)	0,33 %	(97)	0,21 %	(36)

Kuviosta 6 ja taulukosta 3 voidaan nähdä, että pienet pankit pankkiryhmien sisällä selviytyivät finanssikriisistä verrattain hyvin. Jokaisen pankkiryhmän keskimääräinen pääoman tuottoaste on ollut positiivinen koko vertailujakson ajan. Vuonna 2008, jolloin finanssikriisi iski voimakkaimmin pankkisektorille, pankkien pääoman tuottoasteet laskivat, mutta säilyivät kuitenkin positiivisina. Selvästi suurimmat voitot suhteutettuna taseeseen tekivät vertailujakson aikana liikepankit. Vuonna 2008 liikepankkien pääoman tuottoasteessa tapahtui pieni notkahdus, mutta heti seuraavana vuonna pääoman tuottoaste palasi samalle tasolle kuin se oli ollut ennen finanssikriisiä. Toisaalta viimeisimpinä vuosina liikepankkien pääoman tuottoaste on ollut laskusuunnassa. Täytyy kuitenkin huomioida, että vuoden 2014 tuloksissa havaintojen määrä on pienempi kuin aikaisempina vuosina.

Säästö- ja osuuspankkien pääoman tuottoasteet ovat olleet positiivisia koko vertailujakson ajan, mutta voitot suhteessa taseeseen ovat olleet hyvin maltillisia. Säästö- ja osuuspankkien liiketoimintaideaan toisaalta kuuluu välttää riskejä voittojen kustannuksella. Säästöpankit pyrkivät tarjoamaan ennemmin edullista asuntolainaa ja hyviä talletuskorkoja asiakkailleen kuin tekemään mahdollisimman hyvää taloudellista tulosta. Liiketoimintamallin tavoitteena onkin tehdä voittoa ainakin sen verran, että omat toiminnot pystytään kattamaan. Lisäksi, jos voittoja kertyy odotettua enemmän, niitä voidaan kanavoida julkisille omistajille. Yhteiskuntavastuun kautta säästöpankit ovat mukana sponsoroimassa esimerkiksi liikuntaa ja taiteita. Osuuspankkiryhmä taas jakaa ylimääräisiä voittojaan omistajajäsenilleen.

Pienempien pankkien pääoman tuottoasteita vertailtaessa voidaan todeta, että käsitys pienten pankkien vakauttavasta vaikutuksesta Saksan pankkitoimialaan pitää paikkansa. Mikään pankkiryhmä ei tehnyt tappiota tarkastelujakson aikana. Pankkien eri omistus pohjan ja liiketoimintamallien vaikutusta pankkitoimialan vakauteen tutkitaan vielä myöhemmin riskianalyysin avulla.

Suurten pankkien taseet kattavat yli 50 prosenttia koko pankkisektorin taseesta (katso kuvio 2). Tästä syystä myös suuret pankit on perusteltua ottaa mukaan analyysiin. Vastaavanlaista pääoman tuottoasteiden vertailua ei kuitenkaan ole mielekäästä tehdä, koska analysoitavia

pankkeja on sen verran vähän, että yksittäisten pankkien poikkeavat tulokset eri vuosilta vaikuttaisivat tuloksiin liian paljon. Eri pankkiryhmien suurten pankkien selviytymistä finanssikriisistä käydään läpi jokaisen pankkiryhmän kahden esimerkkipankin nettotulosten osalta. Apuna käytetään Bankscope-tietokannasta saatuja tunnuslukuja sekä pankkien omia vuosikertomuksia.

Liikepankeista käydään läpi Deutsche Bankin ja Commerzbankin tuloksia. Suurin mielenkiinto kohdistuu etenkin vuosiin 2007–2009. Esimerkkipankkien voitot kasvoivat tasaisesti aina vuoteen 2008 saakka. Vuonna 2008 Deutsche Bank teki suuren lähes neljän miljardin euron tappion. Commerzbank selviytyi paremmin, ja sai pidettyä tuloksen positiivisena 59 miljoonan euron tuloksellaan. Pankkien toipuminen finanssikriisistä erosi toisistaan. Deutsche Bank toipui finanssikriisistä nopeammin ja teki jo vuonna 2009 lähes viiden miljardin euron voitot, kun taas Commerzbankin tappiot kasvoivat samana vuonna noin 4,6 miljardin euron suuruisiksi. Suurin syy Commerzbankin tappioihin oli todennäköisesti suuresti tappiollisen Dresdner Bankin liittäminen osaksi Commerzbankia. Vuodesta 2010 eteenpäin molemmat pankit ovat tuottaneet voittoa, mutta tulokset ovat vaihdelleet paljon aina vuoteen 2014 asti, eikä finanssikriisiä edeltävälle tasolle ole päästy. Etenkin Commerzbankin voitot ovat jääneet hyvin maltilliselle tasolle. Vertailtaessa pankkien nettotuloksia voidaan todeta, ettei Commerzbank ole vielä täysin toipunut tappiollisen Dresdner Bankin ostosta.

Deutsche Bank on käynyt läpi suuria kustannusten leikkauksia finanssikriisin jälkeen. Markkina-asiantuntijat ovat kuitenkin sitä mieltä, ettei pelkkä säästäminen enää riitä kannattavuuden parantamiseksi, vaan pankin tulisi tarkentaa liiketoimintasuunnitelmaansa. Nyt näyttää todennäköiseltä, että Deutsche Bank on vetäytymässä useilta pienemmiltä markkinoilta, todennäköisesti myös Suomesta. Saksan rahoitusalan markkinajohtajan uskotaan jatkossa keskittyvän Euroopan, USA:n ja Aasian markkinoihin. Yksi potentiaalinen vaihtoehto on, että Deutsche Bank palaa juurilleen ja keskittyy palvelemaan globaalisti toimivia suuryrityksiä. Deutsche Bank syntyi aikanaan rahoittamaan kansainvälisillä markkinoilla toimivia saksalaisia yrityksiä. (Kauppalehti 2015.)

Osuuspankkiryhmän suuria pankkeja analysoitaessa tarkastellaan kahden suurimman pankin, DZ Bankin ja WGZ Bankin, tunnuslukuja. Suurten osuuspankkien nettovoittojen kehitys on ollut samankaltainen kuin suurilla liikepankeilla. Pankit tekivät positiivista tulosta aina vuoteen 2008 asti, jolloin molemmat pankit tekivät tappiota. DZ Bank kirjasi hieman yli miljardin euron tappiot ja WGZ Bank teki 195 miljoonan euron tappiot. Myös osuuspankkiryhmän suurimmat pankit toipuivat finanssikriisistä nopeasti ja alkoivat tehdä positiivista tulosta jo vuonna 2009. DZ Bankin vuosittaiset nettovoitot vaihtelivat huomattavasti enemmän kuin WGZ Bankin tulokset. Tuloksia tarkasteltaessa kannattaa ottaa huomioon, että ainakin vuoden 2014 DZ Bankin vuosikertomuksen mukaan pankin nettovoittoihin on laskettu mukaan myös vakuutustoiminnasta saadut voitot (DZ Bank 2014), joten näin on todennäköisesti menetelty muinakin vuosina.

Säästöpankkiryhmästä tarkastelussa on kaksi osavaltiopankkia, Bayern LB ja Helaba. Myös osavaltiopankit tekivät suurimmat tappionsa vuonna 2008. Bayern LB teki kyseisenä vuonna yli viiden miljardin euron tappiot, kun taas Helaban tappiot olivat paljon maltillisemmat 44 miljoonan euron tuloksella. Bayern LB ei toipunut finanssikriisistä yhtä nopeasti kuin muut suuret pankit, sillä se teki vielä vuonna 2009 hieman yli kolmen miljardin euron tappiot. Helaba sai käännettyä tuloksen positiiviseksi heti vuonna 2009 ja on tehnyt tasaisesti voittoa noin 300–400 miljoonaa euroa vuositasolla. Eri osavaltiopankkien liiketoimintasuunnitelmat voivat poiketa toisistaan, mutta viime vuosina osavaltiopankit ovat pyrkineet lisäämään luototuksen osuutta liiketoiminnassaan. Helaballa ja Bayern LB:llä on muun muassa suurta liiketoimintaa kiinteistömarkkinoilla. (Helaba 2014; Bayern LB 2014.) Helaba omistaa paljon kiinteistöjä ja on aktiivinen liikekiinteistöjen luotottaja niin Saksassa kuin ulkomaillakin (Helaba 2014). Bayern LB pyrkii muuttamaan liiketoimintaansa entistä enemmän asiakaslähtöisemmäksi. Tämä tarkoittaa sitä, että se haluaa keskittyä liiketoimintaan omien asiakkaidensa kanssa ja vähentää sijoituksiaan arvopaperimarkkinoilla. (Bayern LB 2014.) Bayern LB joutuu yhä kärsimään ennen finanssikriisiä tehdyistä huonoista sijoituspäätöksistä, vaikka se teki positiivista tulosta vuosien 2010–2013 aikana. Bayern LB:n tulos painui jälleen tappiolle vuonna 2014, jolloin se teki yli 1,3 miljardin euron tappiot. Tappiot johtuivat pitkälti isosta 1,8 miljardin saatavien

alaskirjauksesta. Bayern LB omisti 50 prosenttia itävaltalaisesta Hypo Alpe Adria -pankista. Pankki joutui finanssikriisin seurauksena vaikeuksiin ja Itävallan valtio otti lopulta viime vuonna myös Bayern LB:n osuuden hallintaansa. (Bayern LB 2014.)

4.2 Pankkiryhmien riskianalyysi

Finanssikriisin jälkeen on pyritty kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että pankkisektori olisi jokaisessa maassa mahdollisimman vakaa. Pankkisektorien vakautta on pyritty viime aikoina turvaamaan muun muassa lisääntyneellä pankkien valvonnalla. Pankkiryhmien vakauden tutkiminen on lisääntyneen pankkivalvonnan myötä ajankohtainen aihe. Eri pankkiryhmät ovat erilaisia omistusrakenteeltaan ja liiketoimintaidealtaan, minkä vuoksi myös pankkiryhmien riskitasoissa on eroavaisuuksia. Erikokoisten ja omistus pohjiltaan erilaisten pankkien riskisyyden tutkiminen on juuri sen ajankohtaisuuden takia mielenkiintoinen ja perusteltu tutkimusaihe.

Teoria antaa ristiriitaisia ennusteita siitä, miten pankkien omistusrakenne vaikuttaa pankkien vakauteen. Säästö- ja osuuspankkien riskisyyden tulisi olla matala, koska pankeilla on pitkäaikaisia asiakkaita ja vahva talletuskanta. Lisäksi niiden päätarkoituksena ei ole mahdollisimman suurien voittojen tekeminen suurten riskien kustannuksella. Toisaalta suurten voittojen tavoittelu lisää usein toimintojen tehokkuutta. Julkisesti omistetuissa pankeissa voi olla epäpäteviä hallituksen jäseniä ja liiketoimintaosaaminen näin heikompa kuin liikepankeilla. Matalat tuotot, heikko tehokkuus ja hallinnon osaamisen puute voivat lisätä pankkiryhmän riskejä. Teorian mukaan kilpaillut markkinat ajavat kaikkia pankkiryhmiä ottamaan enemmän riskejä. (Beck ym. 2009.)

Tässä työssä pankkiryhmien vakautta tutkitaan vertailemalla z-luvun avulla, kuinka todennäköistä on pankkiryhmien pankkien ajautuminen maksukyvyttömäksi. Z-lukua ovat aikaisemmin käyttäneet esimerkiksi Beck, Hesse, Kick & Westernhagen (2009) tutkiessaan saksalaisten pankkien omistusmuodon vaikutusta maksukyvyttömyyteen. Beck ym. ovat

tutkimuksessaan keskittyneet aikaan ennen finanssikriisiä (1995–2007), joten tavoitteena on verrata saatuja tuloksia heidän tutkimustuloksiinsa ja selvittää, onko pankkiryhmien riskissä ajautua maksukyvyttömäksi tapahtunut muutoksia finanssikriisin seurauksena.

Z-luvun laskukaavassa omavaraisuusaste saadaan, kun pankkien omat varat jaetaan riskivastuilla. Tutkimuksessa ROAA:lle ja omavaraisuusasteelle on laskettu pankkiryhmien keskiarvot vuosilta 2007–2014. ROAA:n keskihajonta on laskettu samalta ajanjaksolta.

$$(1) \text{ Z-luku} = \frac{\text{ROAA} + \text{omavaraisuusaste}}{\text{ROAA keskihajonta}}$$

Suuri z-luku tarkoittaa pienempää todennäköisyyttä sille, että pankki joutuisi maksukyvyttömäksi. Toisin sanoen isomman z-luvun saaneet pankkiryhmät ovat vakaampia kuin pienemmän arvon saaneet. Maksukyvyttömyys määritellään tilaksi, jossa pankin tappiot ovat suuremmat kuin sen oma pääoma. Pankkiryhmien lasketut z-luvut ja laskuissa käytetyt tunnuslukujen tarkat arvot löytyvät taulukosta 4.

Taulukko 4. Pankkien z-luvut ja tunnusluvut sen laskentaan.

	ROAA keskiarvo	Omavaraisuusaste keskiarvo	ROAA keskihajonta	Z-luku
Kaikki pankit	0,299	7,62	0,451	17,56
Isot liikepankit	0,155	3,62	0,380	9,93
Muut liikepankit	0,529	15,79	1,324	12,33
Osavaltiopankit	0,030	3,01	0,341	8,91
Paikalliset säästöpankit	0,183	6,64	0,186	36,68
Osuuspankkien keskuspankit	0,199	3,11	0,236	14,02
Paikalliset Osuuspankit	0,331	7,21	0,288	26,18
Muut pankit	0,381	11,12	1,146	10,04

Eri pankkiryhmiä vertailtaessa tulosten mukaan kauimpina maksukyvyttömyydestä on paikalliset säästöpankit, joiden z-luku on 36,68. Säästöpankkien julkiset omistajat voivat tulosten mukaan olla levollisin mielin pankkiensa vakauden suhteen. Seuraavaksi vakain pankkiryhmä on paikalliset osuuspankit. Pienemmistä pankeista riskisimpiä ovat tulosten mukaan pienet liikepankit. Liikepankkien riskisyyttä selittää pääoman tuottoasteen suuri keskihajonta. Tämä tarkoittaa sitä, että liikepankkien pääoman tuottoasteessa on suurta vaihtelua pankkiryhmän sisällä.

Tutkimustulokset poikkeavat vain hieman aikaisemmin tehdystä tutkimuksesta, jossa vertailtiin Saksan pankkiryhmien vakautta vuosina 1995–2007. Beck ym. (2009) tutkimuksen mukaan vakain pankkiryhmä ennen finanssikriisiä oli pienet osuuspankit. Molempien tutkimusten mukaan yksityiset liikepankit oli riskisin pankkiryhmä.

Tutkittaessa omistusrakenteen vaikutusta pankkien riskisyyteen tulee tarkastella pienempien pankkien lukuja. Isoilla pankeilla on usein epätyypillisiä liiketoimintamalleja, jotka eroavat selvästi muiden pankkiryhmässä toimivien pankkien liiketoimintamalleista. Tutkimuksessa

laskettiin kuitenkin myös isompien pankkien z-luvut, jotta voitiin selvittää niiden vakautta. Suurten pankkien kohdalla z-luvut kertovat, että ne ovat lähempänä maksukyvyttömyyttä kuin pienemmät pankit ovat keskimäärin. Todellisuudessa asia voi kuitenkin olla toisin, sillä pankit ovat niin suuria, ettei niiden todennäköisesti annettaisi ajautua maksukyvyttömäksi. Suurista pankeista vakaimpia olivat osuuspankkien keskuspankit ja epävakaimpia osavaltiopankit. Suurten pankkien lukuja tarkasteltaessa kannattaa kuitenkin huomioida otosten pieni määrä, joka voi vaikuttaa etenkin tuottoasteen keskihajontaan.

Pankkiryhmiä vuosittaisia z-lukuja laskettaessa pääoman tuotolle ja omavaraisuusasteelle laskettiin jokaiselle vuodelle omat keskiarvot. Pääoman tuottoasteen keskihajonta laskettiin koko ajanjaksolta ja tämä luku pysyi kiinteänä laskettaessa z-lukua jokaiselle vuodelle.

Taulukko 5. Z-luvun kehitys 2004–2014.

	Liikepankit	Osuuspankit	Säästöpankit
2004	10,95	21,13	27,95
2005	10,71	23,88	29,77
2006	12,28	24,93	30,74
2007	13,15	24,79	30,98
2008	11,67	24,07	30,66
2009	12,34	24,65	32,84
2010	12,91	25,80	35,33
2011	12,39	27,54	42,23
2012	13,22	29,48	45,17
2013	12,81	31,40	47,79
2014	12,73	32,49	50,18

Vertailtaessa z-lukujen kehitystä vuositasolla voidaan nähdä, että liikepankkien vakaus on kasvanut hitaammin kuin osuus- ja säästöpankeilla. Eniten pankkien vakautta ovat kasvattaneet säästöpankit. Jokaisella pankkiryhmillä z-luku on hieman laskenut vuonna 2008, mutta tämän jälkeen etenkin osuus- ja säästöpankkien vakaus on kasvanut huomattavasti.

4.3 Regressioanalyysi

Tutkimuksessa on aiemmin analysoitu pankkisektorin kannattavuutta keskimääräisen pääoman tuottoasteen avulla. Regressioanalyysin avulla pyritään selvittämään mitkä tekijät vaikuttavat pääoman tuottoasteen muutoksiin. Regressioanalyysiin on valittu seuraavat muuttujat:

Pankin koko (logaritmimuunnos pääomasta)
 Lainojen suhde koko pääomaan
 Kulu/tuotto-suhde
 Lainojen suhde talletuksiin
 Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin
 Oman pääoman suhde koko pääomaan

Valittujen muuttujien vaikutusta pääoman tuottoasteeseen tutkitaan ennen ja jälkeen finanssikriisin. Lisäksi analyysiin on otettu mukaan vuositasolla tapahtuneet pääoman tuottoasteen muutokset. Muuttujien väliset korrelaatiot näkyvät liitteessä 3. Ennen finanssikriisiä regressioanalyysi selittää noin 22 prosenttia ja finanssikriisin jälkeen noin 19 prosenttia pääoman tuottoasteen varianssista. Selitysaste voisi olla korkeampi, mutta F-testisuureen arvo kertoo, että valituilla muuttujilla pystytään selittämään pääoman tuottoasteen vaihtelua. Tilastollisesti merkitseviä tuloksia on merkitty regressiotaulukoissa tähdillä. Merkitsevyystasot ovat seuraavat:

Kolme tähteä (***):	Merkitsevyystaso < 1 %
Kaksi tähteä (**):	Merkitsevyystaso < 5 %
Yksi tähti (*):	Merkitsevyystaso < 10 %

Kolmen tähden merkitsevyystason tuloksia voidaan selittää sattumanvaraisilla muutoksilla alle yhden prosentin todennäköisyydellä. Yhden tähden tulokset puolestaan selittyvät sattumanvaraisilla muutoksilla alle 10 prosentin todennäköisyydellä. Regressioanalyysissa tullaan keskittymään ainoastaan tilastollisesti merkitseviin tuloksiin.

Taulukko 6. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pääoman tuottoasteeseen.

	Ennen finanssikriisiä (2004–2007)	Finanssikriisistä alkaen (2008–2014)
	Kerroin (Keskihajonta)	Kerroin (Keskihajonta)
Pankin koko	-0.016 *** (0.006)	-0.016 ** (0.007)
Lainojen suhde pääomaan	0.053 (0.123)	0.097 (0.110)
Kulu/tuotto-suhde	-0.008 *** (0.001)	-0.007 *** (0.002)
Lainojen suhde talletuksiin	0.0003 (0.0006)	-0.0002 (0.0005)
Luottotappio- varaukset suhteessa lainoihin	0.047 (0.168)	-0.025 * (0.013)
Oman pääoman suhde koko pääomaan	0.026 *** (0.007)	0.020 *** (0.007)
Osuuspankit (suhteessa liikepankkeihin)	-0.060 (0.072)	-0.100 (0.083)
Säästöpankit (suhteessa liikepankkeihin)	-0.199 *** (0.072)	-0.219 *** (0.078)
Vuosi 2005 (suhteessa vuoteen 2004)	0.120 *** (0.012)	
Vuosi 2006	0.043 *** (0.010)	
Vuosi 2007	0.005 (0.009)	
Vuosi 2009 (suhteessa vuoteen 2008)		0.060 *** (0.011)
Vuosi 2010		0.063 *** (0.016)
Vuosi 2011		0.041 ** (0.017)
Vuosi 2012		0.052 *** (0.015)
Vuosi 2013		0.017 (0.017)
Vuosi 2014		0.006 (0.019)
Havaintojen määrä	6093	10498
R2	0.217	0.187
F-testi	66.59	42.83

Tuloksista voidaan nähdä, että pankin koko vaikuttaa negatiivisesti pääoman tuottoasteeseen. Pienemmillä pankeilla on siis hieman korkeampi pääoman tuottoaste sekä ennen että jälkeen finanssikriisin. Luvut voivat näyttää pieniltä, mutta on huomioitava, että koko pankkisektorin pääoman tuottoasteen keskiarvokin on vain 0,30 prosenttia. Pankin koko vaikuttaa pääoman tuottoasteeseen seuraavalla tavalla: jos pankin pääoma kaksinkertaistuu, pääoman tuottoaste puolestaan pienenee 0,016 prosenttiyksikköä. Saksassa on ollut vallalla käsitys, että pankkien lukumäärää pankkisektorissa tulisi vähentää. Yleensä poistuvat pankit ovat pankkiryhmien pieniä pankkeja, jotka yhdistyvät pankkiryhmän sisällä toisiin pankkeihin. Pienten pankkien suuri määrä pankkisektorissa ei välttämättä ole huono asia pankkitoimialan kannattavuuden kannalta. Asia ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen, koska pankkien toimintojen yhdistäminen voi parantaa pankkien kustannustehokkuutta ja toisaalta voidaan olettaa, että yleensä pankkisektorilta häviävien pankkien pääoman tuottoaste ei ole kovin korkea.

Regressioanalyysin avulla nähdään, että jos kulu/tuotto-suhde kasvaa yhden prosenttiyksikön, pankkien pääoman tuottoaste laskee 0,007 prosenttiyksikköä. Pankkien kustannustehokkuuden parantaminen vaikuttaa siis positiivisesti pääoman tuottoasteeseen. Pankkien kulu/tuotto-suhteen vaikutuksessa pääoman tuottoasteeseen ei ole tapahtunut isoa muutosta finanssikriisiä edeltävään ajanjaksoon verrattuna. Tämä on yllättävä tulos, koska pankit ovat keskittyneet paljon kulujen pienentämiseen finanssikriisin jälkeen. Pankit ovat pyrkineet tehostamaan toimintojaan ja kaikki pankkiryhmät ovat muun muassa vähentäneet työntekijöidensä määrää (IMF 2011).

Omavaraisuusasteella on positiivista riippuvuutta pääoman tuottoasteeseen. Pankit, joilla on suurempi oman pääoman osuus suhteessa vieraaseen pääomaan, ovat myös luonnollisesti kannattavampia. Pääoman tuottoaste on kasvanut kaikkina niinä vuosina, jotka ovat myös tilastollisesti merkitseviä regressioanalyysissa. Pääoman tuottoaste kasvoi vuodesta 2005 vuoteen 2007 asti ja taas vuodesta 2008 vuoteen 2012. Tulokset tukevat aikaisemmin tehtyä analyysia. Luottotappiovarauksien määrä suhteessa lainoihin saa finanssikriisin jälkeen negatiivisen regressiokertoimen. Tämä tarkoittaa sitä, että jos luottotappiovarauksien määrä pankeissa kasvaa, niin pääoman tuottoaste pienenee.

Regressioanalyysiin on sisällytetty mukaan dummy-muuttujat osuus- ja säästöpankeista, jotta voidaan vertailla paikallisten pankkien kannattavuutta suhteessa liikepankkeihin. Tuloksista nähdään, että liikepankit ovat keskimäärin kannattavampia kuin säästöpankit. Ero pankkien kannattavuudessa on jopa hieman kasvanut finanssikriisin jälkeen verrattuna finanssikriisiä edeltävään ajanjaksoon. Osuuspankkiryhmän kannattavuudelle suhteessa liikepankkeihin ei analyysissä saatu tilastollisesti merkitseviä tuloksia.

Jatkotutkimusta aiheesta voisi tehdä erilaisten sijoitustuotteiden vaikutuksesta pääoman tuottoasteeseen. Tässä työssä se ei ollut mielekästä, koska saksalaisten pankkien eri sijoitustuotteiden määristä, kuten johdannaissopimuksista, ei ollut Bankscope-tietokannassa tarpeeksi havaintoja, jotta tulokset olisivat olleet tilastollisesti merkitseviä. Sijoitustuotteiden määriä saksalaisissa pankeissa voi tutkia Saksan keskuspankin Internet-sivuilta löytyvän datan avulla.

Seuraavaksi tarkastellaan regressioanalyysin avulla miten eri pankkiryhmien pääoman tuottoaste on kehittynyt ja mitkä tekijät siihen ovat vaikuttaneet. Selittävinä muuttujina käytetään samoja muuttujia ja merkitsevyytasoja kuin aikaisemmassa analyysissä. Jokaisesta pankkiryhmästä on tehty oma regressioanalyysi ja luvut on koottu taulukkoon 6. Suuret pankit on jätetty regressioanalyysin ulkopuolelle, jotta voidaan paremmin selvittää pankkien erilaisten omistusrakenteiden vaikutuksia pankkien kannattavuuteen.

Taulukko 7. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pankkiryhmien kannattavuuteen ennen ja jälkeen finanssikriisin.

Selitettävä muuttuja Pääoman tuottoaste	Ennen finanssikriisiä (2004–2007)		
	Liikepankit	Osuuspankit	Säästöpankit
Pankin koko	-0.045 (0.038)	-0.009 (0.006)	0.006 (0.005)
Lainojen suhde pääomaan	-0.361 (0.269)	-0.025 (0.072)	-0.270 ** (0.104)
Kulu/tuotto suhde	-0.012 *** (0.003)	-0.007 *** (0.0007)	-0.009 *** (0.001)
Lainojen suhde talletuksiin	0.0006 (0.001)	0.0004 ** (0.0002)	-0.0003 (0.0003)
Luottotappio- varaukset suhteessa lainoihin	0.145 (0.152)	-10.30 *** (1.735)	-13.41 *** (2.897)
Oman pääoman suhde koko pääomaan	0.016 ** (0.008)	0.050 *** (0.008)	0.027 *** (0.005)
Vuosi 2005 (suhteessa vuoteen 2004)	0.159 (0.098)	0.144 *** (0.014)	0.004 (0.008)
Vuosi 2006	0.077 (0.105)	0.083 *** (0.012)	0.011 (0.007)
Vuosi 2007	0.100 (0.093)	-0.031 *** (0.009)	-0.035 *** (0.009)
Havaintojen määrä	316	3972	1805
R2	0.234	0.230	0.360
F-testi	6.83 ***	59.46 ***	19.19 ***
	Finanssikriisin jälkeen (2008–2014)		
Pankin koko	0.010 (0.052)	-0.015 *** (0.004)	-0.017 *** (0.005)
Lainojen suhde pääomaan	-0.275 (0.335)	0.132 ** (0.052)	0.280 *** (0.083)
Kulu/tuotto suhde	-0.008 ** (0.004)	-0.007 *** (0.0006)	-0.004 *** (0.001)

Lainojen suhde talletuksiin	-0.0002 (0.001)	0.0005 *** (0.0001)	-0.002 *** (0.0004)
Luottotappio-varaukset suhteessa lainoihin	-0.024 * (0.014)	-2.772 *** (0.667)	-1.266 * (0.672)
Oman pääoman suhde koko pääomaan	0.018 * (0.008)	0.030 *** (0.005)	0.022 *** (0.004)
Vuosi 2009 (Suhteessa vuoteen 2008)	0.366 ** (0.160)	0.046 *** (0.005)	0.032 *** (0.006)
Vuosi 2010	0.354 ** (0.151)	0.054 *** (0.007)	0.034 *** (0.009)
Vuosi 2011	0.135 (0.134)	0.021 ** (0.009)	-0.007 (0.014)
Vuosi 2012	0.237 * (0.138)	0.021 ** (0.009)	-0.007 (0.013)
Vuosi 2013	0.342 ** (0.149)	0.046 *** (0.010)	0.027 ** (0.013)
Vuosi 2014	0.118 (0.136)	0.043*** (0.011)	0.033 ** (0.014)
Havaintojen määrä	605	6601	3292
R2	0.162	0.236	0.194
F-testi	1.73	47.14 ***	24.52***

Liikepankeista tehty analyysi selittää heikoiten muuttujien vaikutusta pääoman tuottoasteeseen. Regressioanalyysiin valitut muuttujat selittävät ennen finanssikriisiä noin 23 prosenttia ja finanssikriisin jälkeen noin 16 prosenttia pääoman tuottoasteen vaihtelusta. Finanssikriisin jälkeen analyysin F-testisuureen arvo on vain 1,73, joten regressioanalyysin merkitsevyytaso on sen verran heikko, että liikepankeista saadut analyysitulokset finanssikriisin jälkeiseltä ajalta ovat kyseenalaisia.

Liikepankkien regressiotuloksia tutkittaessa voidaan havaita, että kulu/tuotto-suhde ja luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin vaikuttavat negatiivisesti pääoman tuottoasteeseen. Liikepankkien tulisi pyrkiä pienentämään kuluja ja luottotappiovarauksia, jotta pääoman tuottoaste saataisiin kasvamaan. Liikepankkien pääoman tuottoasteen vaihtelut vuositasolla ovat tutkimuksen mukaan suurempia kuin muilla pankeilla. Tämä tulos tukee teoriaa ja aikaisempia tutkimuksia pankkiryhmiä kannattavuudesta.

Osuuspankkiryhmästä tehdyssä analyysissä finanssikriisin jälkeen kaikki mukana olevat selittävät muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä suhteessa pääoman tuottoasteeseen. Lisäksi analyysien selityksasteet ja F-testisuureet ovat hyvällä tasolla. Tuloksista havaitaan samoja asioita kuin aikaisemminkin. Pankin koolla, kulu/tuotto-suhteella ja luottotappiovarausten määrällä suhteessa lainoihin on negatiivista riippuvuutta pääoman tuottoasteeseen. Lisäksi lainojen suhde pääomaan saa finanssikriisin jälkeen positiivisen regressiokertoimen 0,132. Tämä tarkoittaa sitä, että jos lainojen määrä suhteessa pääomaan kasvaa esimerkiksi 10 prosenttia, niin pääoman tuottoaste kasvaa 0,0132 prosenttia.

Lainojen suhteella talletuksiin on positiivista riippuvuutta pääoman tuottoasteeseen. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että osuuspankkien kannattaa ottaa niiden vahva talletuskanta käyttöön ja jakaa talletuksia eteenpäin asiakkaille lainoina. Osuuspankkiryhmä toteuttaakin tällaista liiketoimintasuunnitelmaa aktiivisesti. Osuuspankeille on kuitenkin tärkeää valikoida asiakkaansa tarkkaan, koska luottotappiovarauksien määrä pienentää selvästi pääoman tuottoastetta. Finanssikriisin jälkeen luottotappiovarausten kasvaessa yhden prosenttiyksikön pankin tuottoaste laskee 0,027 prosenttiyksikköä. Muutos on kohtuullisen suuri, koska osuuspankkiryhmän keskimääräinen tuottoaste finanssikriisin jälkeiseltä ajalta on ollut vain 0,32 prosenttia. Ennen finanssikriisiä luottotappiovaraukset vaikuttivat jopa vielä enemmän pankkien kannattavuuteen.

Tarkasteltaessa säästöpankkiryhmästä tehtyä analyysia finanssikriisin jälkeiseltä ajalta voidaan nähdä, että kaikki mukana olevat muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä suhteessa pääoman tuottoasteeseen. Tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin osuuspankkiryhmällä. Säästöpankkien kohdalla luottojen määrän lisäämisellä on ollut jopa enemmän positiivista vaikutusta pankin tuottoasteeseen kuin osuuspankkien kohdalla. Ennen finanssikriisiä luottojen lisääminen on näyttänyt vaikuttavan säästöpankkien pääoman tuottoasteeseen negatiivisesti, mikä on mielenkiintoinen tulos. Ennen finanssikriisiä luottotappiovaraukset vaikuttivat säästöpankkien tuottoasteeseen enemmän kuin muilla pankkiryhmillä. Finanssikriisin jälkeen luottotappioiden vaikutus on pienentynyt huomattavasti, ja on jopa

pienempi kuin osuuspankkiryhmällä. Tulosten perusteella voidaan säästöpankkiryhmää pitää tänä päivänä vakaana pankkiryhmänä.

Viimeisinä regressioanalyysinä tutkitaan koko pankkisektorin vakauden kehittymistä niin, että selitettävänä muuttujana on z-luku. Koko pankkisektorin z-luvun analyysistä saadut tulokset on koottu taulukkoon 8. Lisäksi tutkitaan eri pankkiryhmien z-lukujen kehittymistä ennen ja jälkeen finanssikriisin sekä sitä, mitkä tekijät vaikuttavat pankkien vakauteen. Kaikkien kolmen pankkiryhmän keskimääräiset z-luvut on laskettu Stata – tilasto-ohjelmalla ja näitä lukuja käytetään regressioanalyysissä selitettävänä muuttujina. Jokaisesta pankkiryhmästä on tehty oma regressioanalyysi ja luvut on koottu taulukkoon 9. Molemmissa regressioissa selittävinä muuttujina käytetään samoja muuttujia kuin aikaisemmissakin regressioanalyysissä. Ainoastaan oman pääoman suhde koko pääomaan - muuttuja on jätetty analyysistä pois, koska tunnuslukua on käytetty jo z-lukua laskettaessa. Tästä syystä muuttuja korreloisi huomattavasti z-luvun kanssa. Liikepankeista tehdyt analyysit selittävät heikoiten z-luvun tasoa. Tämä voi johtua havaintojen pienemmästä määrästä muihin pankkiryhmiin verrattuna. Osuuspankkiryhmästä tehdyt analyysit selittävät muuttujien vaikutusta z-lukuun parhaiten. Osuuspankkien analyysissä onkin mukana enemmän havaintoja kuin muiden pankkiryhmien analyysissä.

Taulukko 8. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta koko pankkisektorin vakauteen.

Selitettävä muuttuja z-luku	Ennen finanssikriisiä (2004–2007)	Finanssikriisistä alkaen (2008–2014)
	Kerroin (Keskihajonta)	Kerroin (Keskihajonta)
Pankin koko	-1.581 *** (0.153)	-1.913 *** (0.156)
Lainojen suhde pääomaan	0.042 ** (0.018)	-0.012 (0.023)
Kulu/tuotto-suhde	-0.122 *** (0.017)	-0.052 (0.036)
Lainojen suhde talletuksiin	0.009 (0.008)	0.032 *** (0.011)
Luottotappio- varaukset suhteessa lainoihin	-14.53 * (8.728)	-0.311 (0.238)
Osuuspankit (suhteessa liikepankkeihin)	13.62 *** (0.823)	17.14 *** (0.693)
Säästöpankit (suhteessa liikepankkeihin)	21.55 *** (0.814)	31.83 *** (0.756)
Vuosi 2005 (suhteessa vuoteen 2004)	1.900 *** (0.119)	
Vuosi 2006	2.429 *** (0.122)	
Vuosi 2007	3.186 *** (0.137)	
Vuosi 2009 (suhteessa vuoteen 2008)		0.907 *** (0.137)
Vuosi 2010		2.296 *** (0.255)
Vuosi 2011		5.517 *** (0.284)
Vuosi 2012		7.821 *** (0.237)
Vuosi 2013		10.11 *** (0.274)
Vuosi 2014		11.82 *** (0.323)
Havaintojen määrä	6093	10 498
R2	0.418	0.567
F-testi	76.41 ***	84.73 ***

Taulukko 9. Regressiotaulukko eri muuttujien vaikutuksesta pankkiryhmien vakauteen.

Selitettävä muuttuja z-luku	Ennen finanssikriisiä (2004–2007)		
	Liikepankit	Osuuspankit	Säästöpankit
Pankin koko	-1.994 *** (0.521)	-1.978 *** (0.182)	-0.451 * (0.260)
Lainojen suhde pääomaan	-0.064 ** (0.032)	0.012 (0.028)	0.284 *** (0.035)
Kulu/tuotto suhde	-0.060 * (0.032)	-0.173 *** (0.021)	-0.250 *** (0.035)
Lainojen suhde talletuksiin	0.019 (0.015)	0.019 * (0.010)	0.118 *** (0.014)
Luottotappio- varaukset suhteessa lainoihin	-0.013 (0.106)	-39.87 *** (5.954)	-78.88 *** (15.90)
Havaintojen määrä	316	3972	1805
R2	0.1926	0.1720	0.3335
F-testi	8.59 ***	61.58 ***	19.23 ***
Finanssikriisistä alkaen (2008–2014)			
Pankin koko	-1.967 (0.344)	-1.751 *** (0.192)	-2.167 *** (0.297)
Lainojen suhde pääomaan	-0.092 (0.033)	-0.005 (0.020)	0.441 *** (0.058)
Kulu/tuotto suhde	0.007 (0.013)	-0.245 *** (0.022)	-0.309 *** (0.042)
Lainojen suhde talletuksiin	-0.092 (0.033)	-0.005 (0.020)	0.441 *** (0.058)
Luottotappio- varaukset suhteessa lainoihin	-0.012 (0.012)	-12.96 *** (2.370)	-11.46 *** (3.447)
Havaintojen määrä	605	6601	3292
R2	0.136	0.182	0.158
F-testi	1.69	50.43 ***	24.63 ***

Saksan pankkisektorin vakaus on kasvanut finanssikriisin jälkeen. Taulukosta 8 nähdään, että etenkin osuus- ja säästöpankit ovat kasvattaneet hyvin pankkiensa vakautta. Näiden pankkiryhmien vakaus on kasvanut huomattavasti suhteessa liikepankkeihin. Tuloksista voidaan myös havaita, että ennen finanssikriisiä luoton lisäämisellä suhteessa pääomaan oli positiivista vaikutusta pankkisektorin vakauteen. Kriisin jälkeen vaikutus oli muuttunut negatiiviseksi, mutta tulos ei ole enää tilastollisesti merkitsevä. Toisaalta kriisin jälkeiseltä ajalta tehdyn analyysin mukaan luoton lisääminen suhteessa talletuksiin vaikuttaa positiivisesti pankkien vakauteen.

Taulukosta 9 nähdään, että isompia z-lukuja saavutetaan, jos pankkiryhmät pystyvät pienentämään kulu/tuotto-suhdettaan ja luottotappiovarauksiaan suhteessa lainoihin. Luottotappiovarauksien määrän väheneminen tekee pankeista luonnollisesti vakaampia. Yllättävänä tuloksena voidaan pitää eri pankkiryhmien välisiä eroavaisuuksia siinä, kuinka lainojen suhde pääomaan vaikuttaa z-lukuun. Liikepankeilla luoton lisääminen pienensi pankkien vakautta ennen finanssikriisiä, kun taas säästöpankeille lainojen suhde pääomaan -muuttujalla oli positiivinen vaikutus pankkien vakauteen. Tämä voi johtua säästöpankkien paremmasta omien laina-asiakkaidensa tuntemisesta.

Mielenkiintoisena havaintona voidaan pitää luottotappiovarauksien vaikutusta pankkien z-lukuun ennen ja jälkeen finanssikriisin. Ennen finanssikriisiä luottotappiovaraukset vaikuttivat paljon enemmän pankkien vakauteen kuin finanssikriisin jälkeen. Tämä voi johtua siitä, että pankit olivat kymmenen vuotta sitten epävakaampia kuin nykypäivänä. Pankit ovat finanssikriisin jälkeen pyrkineet kasvattamaan omaa pääomaansa ja tulosten mukaan myös pääoman tuottoaste on vähintään samalla tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Tiukentunut pankkivalvonta on tehnyt pankeista ainakin laskennallisesti vakaampia.

Tuloksista nähdään myös, että pankin koko vaikuttaa negatiivisesti z-lukuun ja tätä kautta pankkien vakauteen. Tästä voidaan päätellä, että isommat pankit ovat epävakaampia kuin pienet pankit. Pienempien pankkien on helpompi monitoroida omia asiakkaitaan, ja etenkin

paikalliset osuus- ja säästöpankit hyötyvät pankkiryhmiä keskuspankkien niille keskitetysti luomista palveluista ja järjestelmistä.

Regressioanalyysien tulosten mukaan pankkien kannattaa tulevaisuudessa pyrkiä pienentämään luottotappioitaan ja tehostamaan toimintojaan, jotta kulu/tuotto-suhde saataisiin paremmaksi. Pankit ovat keskittyneet finanssikriisin jälkeen entistä enemmän perinteisiin liiketoiminta-aloihin kuten antolainaukseen, joten luottotappiovarauksien määrää tulisi pyrkiä pienentämään tarkemmalla asiakasvalinnalla.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Saksan pankkisektori on selviytynyt verrattain hyvin finanssikriisistä. Yhtenä syynä on pidetty Saksan suurta pienten ja keskisuurten yritysten määrää taloudessa yhdistettynä Saksan hajanaiseen pankkisektoriin, jossa on paljon paikallisesti toimivia pankkeja. Saksan pankkisektorin muodostavat pääosin kolme pankkiryhmää eli niin sanotut kolme pilaria. Kolmen pilarin mallin muodostavat liike-, säästö- ja osuuspankit. Pankkiryhmien sisällä voidaan vielä tehdä jaottelua isoihin ja pieniin pankkeihin. Erityisesti pankkiryhmien pienemmät pankit selviytyivät hyvin finanssikriisin aikana. Finanssikriisi levisi Saksaan pääasiassa tartuntana erilaisten kansainvälisten sijoitustuotteiden kautta. Pienemmillä pankeilla ei ollut huomattavia määriä sijoituksia ulkomailla, joten ne eivät kärsineet finanssikriisistä samalla tavoin kuin pankkiryhmien suurimmat pankit.

Saksan asuntomarkkinoille ei syntynyt finanssikriisin seurauksena asuntojen hintakuplaa kuten useisiin muihin maihin. Finanssikriisi ei myöskään vaikuttanut pk-yrityksiin niin merkittävästi kuin suuriin monikansallisiin yrityksiin, joten paikalliset pankit olivat edelleen halukkaita myöntämään lainoja paikallisille yrityksille ja henkilöasiakkaille. Saksassa ei havaittukaan samanlaista luottolamaa finanssikriisin aikana kuin useissa muissa maissa (DSGV 2015). Säästö- ja osuuspankit pystyivät itse asiassa lisäämään luotonantoaan finanssikriisin aikana. Pankkien asiakaskunta koostuu suurelta osin pitkäaikaisista henkilöasiakkaista, joiden talletusten avulla luottoja pystyttiin tarjoamaan myös kriisin iskiessä. Lainaa tarvitseville asiakkaille oli siis edelleen tarjolla rahoitusvaihtoehtoja, eivätkä investoinnit jääneet kiinni siitä, että rahoitusta olisi ollut haastavaa saada pankeilta. Saksassa pankkien tärkein tehtävä on välittää rahoitusta yksityisasiakkaille ja yrityksille, ja tästä tehtävästä pankit ovat selviytyneet hyvin finanssikriisistä huolimatta.

Pankit ovat tiiviisti mukana saksalaisessa yritysmaailmassa. Liikepankeilla on tapana järjestää omia jäseniään merkittävien asiakasyritysten hallituksiin. Säästö- ja osuuspankkiryhmillä on pitkäaikaisia asiakassuhteita niin yritysten kuin henkilöasiakkaiden kanssa Hausbank-perinteen mukaisesti. Yritykset luottavat pankkien toimintaan ja ottavat

niiden näkemyksiä huomioon mieltiessään tulevien investointien kannattavuutta. Näin myös säästö- ja osuuspankkiryhmät vaikuttavat yritysten toimintaan.

Saksan pankkisektorilla on suuri vaikutus Saksan talouteen rahoituksen välittäjänä ja toimimalla yritysten pääasiallisena ulkopuolisen pääoman lähteenä. Julkisen vallan tiivis suhde Saksan pankkisektoriin luo pankeille mahdollisuuden toimia siten, että ne edesauttavat Saksan taloudellista kasvua. Julkisen sektorin tukemien pankkien tärkeimpänä päämääränä ei ole hyvän taloudellisen tuloksen tekeminen, minkä vuoksi kilpailu Saksan pankkimarkkinoilla on vähäisempää kuin monissa muissa maissa. Pankkisektorin kilpailua rajoittaa myös säästö- ja osuuspankkien periaate olla kilpailematta asiakkaista oman ryhmän pankkien kanssa. Näistä seikoista johtuen Saksan pankkisektori on vakaa, mutta matalaa kannattavuutta pidetään toimialan ongelmana. Työssä tehdyt analyysit tukevat tätä väitettä. Koko pankkisektorin kannattavuus on matalalla tasolla, mutta etenkin pienillä säästö- ja osuuspankeilla on pankkisektoria vakauttavaa vaikutusta.

Pankkien aktiivinen ote ja halukkuus lisätä antolainausta haastavassa tilanteessa finanssikriisin aikana ovat auttaneet Saksan talouden nopeaan kasvuun. Saksan talous on myös hyötynyt heikosta euron kurssista. Saksassa on paljon vientiyrityksiä, jotka vievät tuotteita Euroopan ulkopuolelle. Saksan kilpailukyky verrattuna sen kauppakumppaneihin erityisesti euroalueella on parantunut. Vienti lähti Saksassa finanssikriisin jälkeen nopeaan nousuun eikä työttömyys ole kasvanut. Tämä on vaikuttanut positiivisesti saksalaisten pankkien kykyyn toimia rahoitusmarkkinoilla. (Kauhanen & Saukkonen 2011.) Lisäksi Saksan maine sijoitusten ”turvasatamana” on auttanut pankkeja selviytymään finanssikriisistä. Saksan vahva talous ja tätä kautta myös Saksan valtion joukkovelkakirjalainat ovat olleet monille epävarmoille sijoittajille hyvä valinta. (OECD 2014.)

Vaikka alhaiset markkinakorot ovat auttaneet saksalaisia vientiyrityksiä ja tätä kautta myös pankkeja, osalle pankeista tilanne on tarkoittanut alhaisia nettotuottoja. Osa pankkien talletusasiakkaista on yrittänyt etsiä talletuksilleen parempia sijoituskohteita. Saksalaiset

pankkiasiakkaat ovat kuitenkin edelleen hyvin konservatiivisia sijoittajia, eikä talletusten vaihtaminen vaihtoehtoisiin sijoitusmuotoihin ole ollut niin yleistä kuin useissa muissa maissa (OECD 2014). Nollakorkojen aikakautena kaikki liiketoiminta, joka perustuu puhtaasti korkoihin, on kannattavuusmielessä vaivalloista. Tätä ongelmaa on pankkien hyvin vaikea ratkaista. Pankit voivat lisätä luototusta ja pyrkiä sillä tavoin lisäämään talouden kasvua, kuten säästö- ja osuuspankkiryhmät ovat tehneet. Toisaalta huonossa suhdannetilanteessa luototuksen lisäämiseen liittyy isot luottotappioriskit. (Kauppalehti 2014.) Ei myöskään välttämättä riitä, vaikka Saksan talous jatkaisi kasvamistaan lisääntyneen luototuksen myötävaikutuksella, jos muut euromaat eivät pysty samaan. Tällöin markkinakorkoja on jatkossakin pidettävä matalalla tasolla. Yksi suurista Saksan pankkisektorin haasteista onkin euroalueen yhtenäinen rahapolitiikka, jossa markkinakorkoja pidetään keinotekoisesti matalalla, vaikka Saksan markkinat eivät sitä välttämättä vaatisi.

Vaikka Saksan pankkisektori on selviytynyt finanssikriisistä verrattain hyvin, aiheutti kriisi kriittisimpinä vuosinaan useille pankeille suuret tappiot. Finanssikriisi paljasti myös vakavia heikkouksia Saksan pankkisektorilla. Etenkin suurten pankkien raskaat tappiot ja kansainvälisten sijoitusten arvonalennukset heikensivät pankkien taseita ja johtivat siihen, että Saksan hallitus joutui puuttumaan tilanteeseen. Kriisi toi ennen kaikkea esille joidenkin osavaltiopankkien heikkoudet. Nämä pankit olivat jo ennen finanssikriisiä kärsineet heikosta riskienhallinnasta ja päämäärätietoisesta liiketoimintamallin puutteesta. Finanssikriisin seurauksena osavaltiopankit ovat joutuneet miettimään uudestaan liiketoimintansa painopisteitä. Osavaltiopankkien heikko suoriutuminen finanssikriisistä ei kuitenkaan vaikuttanut pienempiin säästöpankkeihin. Saksan paikalliset säästöpankit suoriutuivat finanssikriisistä hyvin. Tutkimuksessa tehdyn riskianalyysin mukaan julkisesti omistetut säästöpankit ovat Saksan vakain pankkiryhmä. Säästöpankkien tuotot eivät ole olleet erityisen suuria, mutta pankit ovat pystyneet toimimaan myös kriisin aikana oman liiketoimintamallinsa mukaisesti ja niiden kannattavuus palautui nopeasti kriisiä edeltävälle tasolle.

Saksan pankkisektorilta on hävinnyt runsaasti pankkeja viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suuri osa hävinneistä pankeista on ollut säästö- ja osuuspankkeja, jotka ovat yhdistyneet toisiin pankkeihin. Todennäköisesti pankkien lukumäärän pieneneminen on lisännyt vakautta pankkisektorilla, mutta työssä tehtyjen analyysien mukaan pankkisektorin kannattavuuteen sillä ei ole ollut suurta vaikutusta. (Katso kuvio 5.)

Regressioanalyysien avulla havaittiin, että pankkien kulu/tuotto-suhteen pienentäminen vaikuttaa pankkien kannattavuuteen. Pankit ovatkin pyrkineet pitämään tiukkaa kulukuria viimeisten vuosien aikana. Saksan keskuspankin jäsenen Andreas Dombertin mukaan pankkien lukumäärää tulisi edelleen pienentää fuusioiden avulla, jotta pankeista saataisiin kustannustehokkaampia. Kannattamattomia pankkeja tulisi ajaa vääjäämättä alas. Fuusioiden vauhdittaminen on kuitenkin Saksassa iso poliittinen kysymys. Poliitikot eivät ole halukkaita panemaan paikallisia säästöpankkeja kulukuurille, koska oman vaalipiirin kehityshankkeet perustuvat suurelta osin juuri paikallisten säästöpankkien rahoitukseen. (Kauppalehti 2014.) Lisäksi pankkien koon kasvattaminen on ristiriidassa työssä saatuihin tuloksiin, joiden mukaan pienemmät pankit ovat kannattavampia suhteessa kokoonsa kuin suuremmat pankit. Pankkiryhmiä yhtenä vaihtoehtona on lisätä palkkiotuottoisen liiketoiminnan osuutta ja muuttaa hinnoitteluaan siten, että palkkiotuotot saadaan kasvuun.

Euroopan keskuspankki on lisääntyneen pankkivalvonnan myötä antanut tiukat määräykset kasvattaa pankkien omavaraisuusastetta. Suurempi oman pääoman määrä auttaa pankkeja suojautumaan mahdollisilta tulevaisuuden kriiseiltä. Etenkin säästöpankit ovat pitäneet uusia tiukentuneita vakavaraisuusvaatimuksia liian tiukkoina. Regressioanalyysien mukaan oman pääoman vaikutus pankkien kannattavuuteen on positiivinen kaikilla kolmella pankkiryhmällä, joten omavaraisuusasteen kasvattaminen on perusteltua myös pankkien kannattavuuden kannalta. Saksalaiset pankit pyrkivät parhaansa mukaan täyttämään Euroopan keskuspankin vakavaraisuusvaatimukset. Esimerkiksi Saksan suurin pankki Deutsche Bank on ehtinyt säästää jo 4,5 miljardia euroa uusien tavoitteiden puitteissa. Tavoitteeksi pankki on asettanut 3,5 miljardin euron vuotuiset säästöt, mikä tulee väistämättä tarkoittamaan työntekijöiden vähennyksiä. (Kauppalehti 2015.)

Liikepankkien on helpompaa tehdä korjaavia toimenpiteitä kuin esimerkiksi säästöpankkien, joilla on toiminnassaan myös poliittinen näkökulma. Osuuspankeilla on myös omat haasteensa äkillisten muutosten tekemisessä. Osuuspankkien oman pääoman lisääminen on hankalampaa kuin liikepankeilla, koska osuuspankit eivät pyri voittojen maksimointiin eivätkä pankkien jäsenosuudet ole jälkimarkkinakelpoisia. Osuuspankkien tuleekin varautua huonompiin aikoihin lisäämällä pankkien vakavaraisuutta noususuhdanteiden aikaan.

Vertailtaessa pankkien erilaisten omistusmuotojen vaikutusta selviytymiseen finanssikriisistä voidaan todeta, että jokainen pankkiryhmä on päässyt oikealle tielle finanssikriisin jälkeen. Liikepankeilla on pankkiryhmistä suurin keskimääräinen pääoman tuottoaste, mutta toisaalta liikepankkien kannattavuudessa on myös eniten hajontaa. Liikepankkien kannattavuus ei ole vielä kukaan palannut finanssikriisiä edeltävälle tasolle, toisin kuin muiden pankkiryhmien kannattavuus. Säästö- ja osuuspankit ovat itse asiassa finanssikriisin jälkeen parantaneet kannattavuuttaan suhteessa liikepankkeihin (katso kuvio 6.) Liikepankkien suuremmat kannattavuuden vaihtelut johtuvat ennen kaikkea liikepankkien liiketoimintamallista, jossa tavoitteena on löytää hyvin tuottavia sijoituskohteita, jotta osakkeenomistajille voitaisiin jakaa mahdollisimman suuria voittoja. Liikepankkien liiketoimintamalli sisältääkin enemmän riskejä kuin muiden pankkiryhmien vastaavat liiketoimintasuunnitelmat. Työssä tehdyn riskianalyysin mukaan saksalaisilla liikepankeilla on suurempi todennäköisyys joutua maksukyvyttömäksi johtuen juuri pankkien kannattavuuden suurista vaihteluista.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Saksan pankkisektorin kolmen pilarin malli toimii hyvin. Koko pankkisektorin vakauden kannalta on tärkeää, että toimialalla on erilaisia pankeja, joilla on poikkeavat tavoitteet ja liiketoimintamallit. Jokaisen pankkiryhmän panosta tarvitaan, jotta pankkisektori pysyisi vakaana ja kannattavuutta saataisiin kasvatettua. Finanssikriisi toi hyvin esille säästö- ja osuuspankkien vakauttavan vaikutuksen pankkisektorille. Liikepankit puolestaan pyrkivät parantamaan Saksan pankkisektorin heikkoa kannattavuutta ja luovat kaivattua kilpailua Saksan pankkimarkkinoille.

LÄHDELUETTELO

BaFin (2013). BaFin – About us. [online] [viitattu 2015-08-05]. Saatavana World Wide

Webistä: <URL:

http://www.bafin.de/SharedDocs/Downloads/EN/Broschuere/dl_b_bafin_about_us.pdf?__blob=publicationFile>.

BaFin (2015). BaFin – Annual Report. [online] [viitattu 2015-08-10]. Saatavana World

Wide Webistä: <URL:

http://www.bafin.de/SharedDocs/Downloads/EN/Jahresbericht/dl_annualreport_2014.pdf?__blob=publicationFile>.

Bahn-Othman Jarna & Ramberg Hannu (2010). Saksan eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskus.

[online] [viitattu 2015-08-24]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://www.etk.fi/sve/gateway/PTARGS_0_2712_1303_890_3569_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/sis%C3%A4lt%C3%B6sivut/el%C3%A4kej%C3%A4rjestelm%C3%A4t/kansainv%C3%A4linen_vertailu/liitetiedostot/saksa_ej_2010.pdf>.

Baily Martin Neil, Litan Robert E. & Johnson Matthew S. (2008). The Origins of the

Financial Crisis. Fixing Finance Series Paper 3, 1-40. [online] [viitattu 2015-08-18].

Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2008/11/%20origin%20crisis%20baily%20litan/11_origins_crisis_baily_litan.pdf>.

Bankenverband (2013). The voice of the private banks. [online] [viitattu 2015-08-12].

Saatavana World Wide Webistä: <URL:

<https://bankenverband.de/media/publikationen/the-association.pdf>>.

Bankenverband (2015). The Deposit protection scheme. [online] [viitattu 2015-04-29]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://en.bankenverband.de/tasks/deposit-protection-scheme/>>.

Bayern LB (2014). Bayern LB 2014 Annual Report and Accounts. [online] [viitattu 2015-06-29]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.bayernlb.com/internet/media/en/internet_4/de_1/downloads_5/0821_investor_relations_1/geschaeftsbericht/annualreport_1/2014_14/konzernabschluss_en.pdf>.

Beck Thorsten, Hesse Heiko, Kick Thomas & von Westernhagen Natalja (2009). Bank Ownership and Stability: Evidence from Germany, 1-61. [online] [viitattu 2015-05-19]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.fdic.gov/bank/analytical/cfr/2009/june/CFR_SS_2009_beck.pdf>.

Bleuel Hans-H (2009). The German banking system and financial crisis: causes, developments and policy responses. Working paper 8, 1-22. ISSN 1886-2722. [online] [viitattu 2015-02-26]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://fhdd.opus.hbz-nrw.de/volltexte/2009/511/>>.

Bülbül Dilek, Schmidt Reinhard H. & Schüwer Ulrich (2013). Savings Banks and Cooperative Banks in Europe. White Paper Series 5, 1-21. [online] [viitattu 2015-02-03]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:http://safefrankfurt.de/uploads/media/Schmidt_Buelbuel_Schuewer_Savings_Banks_and_Cooperative_Banks_in_Europe.pdf>.

Business Insider [online] (2015). 2 of Europe's biggest banks just got slammed by the Fed. [viitattu 2015-09-04]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://uk.businessinsider.com/deutsche-bank-and-santander-fail-fed-stress-tests-2015-3>>.

BVR (2014). By-laws. Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken. [online] [viitattu 2015-08-12]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://www.bvr.de/p.nsf/0/458C1DCCBDD5DBD4C1257CE1004F76CF/\\$file/by-laws-BVR_210814_final_neue_Version.pdf](http://www.bvr.de/p.nsf/0/458C1DCCBDD5DBD4C1257CE1004F76CF/$file/by-laws-BVR_210814_final_neue_Version.pdf)>.

DekaBank (2015). DekaBank company profile. [online] [viitattu 2015-02-09]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.dekabank.de/db/en/company/profile/profile.jsp>>.

Detzer Daniel, Dodig Nina, Evans Trevor, Hein Eckhard & Herr Hansjörg (2013). The German Financial System. Studies in Financial Systems 3. [online] [viitattu 2015-02-09] Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.fessud.eu/wp-content/uploads/PDF/German%20Financial%20System%20-%20Final%2015.05.2013.pdf>>.

Deutsche Bundesbank (2015 a). Banking statistics January 2015. [online] [viitattu 2015-27-1], 1-132. Saatavilla World Wide Webistä: <URL: http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Statistical_Supplement_1/2015/2015_01_banking_statistics.pdf?__blob=publicationFile>.

Deutsche Bundesbank (2015 b). The tasks of the Bundesbank. [online] [viitattu 2015-08-19]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Standardartikel/Bundesbank/Tasks_and_organisation/tasks.html>.

Deutsche Bundesbank (2015 c). Restructuring Act. [online] [viitattu 2015-05-28]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.bundesbank.de/Navigation/EN/Service/Glossary/Functions/glossary.html?lv2=129546&lv3=145952>>.

Deutsche Leasing (2015). Deutsche Leasing Vision and Brand. [online] [viitattu 2015-02-09]. Saatavana World Wide Webistä:<URL: <https://www.deutsche-leasing.com/en/unternehmen/ueber-deutsche-leasing/vision--marke>>.

DSGV (2015). DIAGNOSE MITTELSTAND 2015. Credit Financing or Capital Market. [online] [viitattu 2015-05-12]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.dsgv.de/_download_gallery/Englisch/150107_DM15-E_070115_final.pdf>.

DSGV (2014). Inside the Savings Banks Finance Group. [online] [viitattu 2015-05-06]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.dsgv.de/_download_gallery/Englisch/DSGV_Inside_the_Savings_Banks_Finance_Group_2014.pdf>

DSGV (2013). Financial Report 2013. Our results – Our contribution. [online] [viitattu 2015-06-19]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.dsgv.de/_download_gallery/Publikationen/DSGV_Finanzbericht_2013_EN.pdf>.

DZ-Bank (2014). 2014 ANNUAL REPORT. [online] [viitattu 2015-06-29]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.annualreport.dzbank.com/dzbank_gb2014/static/export/docs/DZBANK_Group_AR2014_financial-performance-at-a-glance.pdf>-

E-economic (2014). Arvopaperi - Mitä tarkoittaa Arvopaperi? [online] [viitattu 2015-03-05]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.e-conomic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/arvopaperi>>.

Elsas Ralf & Krahen Jan Pieter (2003). Universal Banks and Relationships with firms. CFS Working Paper 20/2003, 1-48. [online] [viitattu 2015-03-15]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.ifk-cfs.de/fileadmin/downloads/publications/wp/03_20.pdf>.

European central bank (2014). Banking structures report. [online] [viitattu 2015-28-1], 1-63. Saatavana World Wide Webistä:

<URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/bankingstructuresreport201410.en.pdf>>.

Euroopan keskuspankki (2015). Luettelot merkittävistä valvottavista yhteisöistä ja vähemmän merkittävistä luottolaitoksista. [online] [viitattu 2015-04-09]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm-listofsupervisedentities1502fi.pdf?8585272d37c32a6eaf1a3c3ae2fda739>>.

Euroopan komissio (2012). Neuvoston suositus Saksan vuoden 2012 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Saksan vuosien 2012–2016 vakausohjelmaa koskeva neuvoston lausunto. [online] [viitattu 2015-06-16]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/FI/1-2012-305-FI-F1-1.Pdf>>.

Finanssivalvonta (2014). Yhteinen pankkivalvontamekanismi. [online] [viitattu 2015-05-09]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/EU-valvonta/SSM/Pages/Default.aspx>>.

Finanssivalvonta (2015). Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 1/2015. [online] [viitattu 2015-05-09]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyytit_tutkimukset/Documents/Valtari_1_2015.pdf>.

Fisher Karl-Hermann & Pfeil, Christina (2003). Regulation and Competition in German Banking: An Assessment. CFS Working Paper 19/2003. [online] [viitattu 2015-04-14], 1-79. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://econstor.eu/bitstream/10419/72641/1/03_19.pdf>.

Franke Günter, Krahen Jan Pieter & von Lüpke Thomas (2014). Effective resolution of banks: Problem and solutions. Research Center SAFE. Working Paper 19/2014. [online] [viitattu 2015-06-18], 1-17. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://econstor.eu/bitstream/10419/102027/1/796624771.pdf>>.

Gleissle Sarah K. (2014). Comparing and Contrasting the Us and German banking system with emphasis on the financial crisis in 2008. University Honors Program Theses 56/2014. [online] [viitattu 2015-04-09], 1-33. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1060&context=honors-theses>>.

Guinnane Timothy W. (2001). Delegated Monitors, Large and Small: The Development of Germany's Banking System, 1800-1914. *Journal of Economic Literature* 40:1 [online] [viitattu 2015-08-25]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp835.pdf>.

Hackethal Andreas & Schmidt Reinhard (2005). Structural change in the German Banking system? *Working paper series* 147, 1-34. ISSN 1434-3401.

Hassan Fabien (2014). [online] A View From Germany – How the three-pillared German Banking system has gotten through the crisis. *Finance Watch*. 20.4.2014 [viitattu 17.4.2015]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.finance-watch.org/hot-topics/blog/851-view-from-germany-1>>.

Hau Harald & Thum Marcel (2010). Subprime Crisis and Board (in-)Competence: Private vs. Public Banks in Germany. *Economic Policy* 24:8. [online] [viitattu 2015-06-02], 1-35. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.insead.edu/facultyresearch/research/doc.cfm?did=44430>>.

Helaba (2014). Momentum. Annual Report. [online] [viitattu 2015-08-27]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.helaba.de/en/DieHelaba/InvestorRelations/Geschaeftsberichte>>.

Hüfner Felix (2010). The German Banking System: Lessons from the Financial Crisis. OECD Working Paper 788. [online] [viitattu 2015-06-01], 1-24. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=eco/wkp\(2010\)44](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=eco/wkp(2010)44)>.

IMF (2011). Germany: Technical Note on Banking Sector Structure. IMF Country Report 11/370 [online] [viitattu 2015-02-03], 1-33. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11370.pdf>>.

Jokela Juha, Kotilainen Markku, Tiilikainen Teija & Vihriälä Vesa (2014). *EU:n suunta – Kuinka tiivis liitto?* [online] Helsinki: Taloustieto Oy. [viitattu 2015-03-05], 1-153. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.etla.fi/julkaisut/eun-suunta-kuinka-tiivis-liitto-2/>>.

Kauhanen Antti & Saukkonen Seppo (2011). *Miksi Saksa menestyy? Talous- ja työmarkkinauudistusten rooli Saksan taloudellisessa menestyksessä 2000-luvulla.* [online] Helsinki: Taloustieto Oy. [viitattu 2015-03-18], 1-84. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B251.pdf>>. ISBN 978-951-628-522-4>.

Kauppalehti [online] (2014). Saksan pankit syövät kuormasta. 6.11.2014 [viitattu 2015-09-23]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://app.kauppalehti.fi/uutiset/saksan-pankit-syovat-kuormasta/5KJ36ZUV>>.

Kauppalehti [online] (2015). Deutsche Bank etsii itseään. 21.9.2015 [viitattu 2015-09-23]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.kauppalehti.fi/uutiset/deutsche-bank-etsii-itseaan/PFWEnwqe?ext=ltr&utm_source=Kauppalehti_Uutiskirje&utm_medium=email&utm_campaign=Kauppalehti_Uutiskirje>.

Kenny Geoff & Morgan Julian (2011). Some Lessons from the Financial Crisis for the Economic Analysis. European Central Bank. Occasional Paper 130/2011 [online] [viitattu 2015-06-17], 1-32. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp130.pdf>>. ISSN 1725-6354.

Kleff Volker & Weber Martin (2010). Payout Policy and Owner's Interests – Evidence from German Savings Banks. Centre for European Economic Research. Discussion Paper 05/59 [online] [viitattu 2015-05-28], 1-25. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp0559.pdf>>.

Koetter Michael, Nestmann Thorsten, Stolz Stéphanie & Wedow Michael (2004). Structures and Trends in German Banking. Kiel Institute for World Economics. Working paper 1225 [online] [viitattu 2015-03-11], 1-63. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.ifw-members.ifw-kiel.de/publications/structures-and-trends-in-german-banking/kap1225.pdf>>

Koetter Michael (2013). Market structure and competition in German banking. Frankfurt School of Finance and Management Working paper 06/2013 [online] [viitattu 2015-29-1], 1-166. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.sachverstaendigenratwirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/download/publikationen/arbeitspapier_06_2013.pdf>.

Kolb Robert (2010). Lessons from the Financial Crisis: Causes, Consequences, and our Economic Future. John Wiley & Sons. [online] [viitattu 2015-05-29], 1-668. Saatavana

World Wide Webistä: <URL:

<http://site.ebrary.com.proxy.tritonia.fi/lib/tritonia/reader.action?docID=10412506>>. ISBN 978-0-470-62239-1.

Kontkanen Erkki (2008). Pankkitoiminnan käsikirja. 3. painos. Vammala.: FINVA. 269 s. ISBN 978-952-5684-32-2-

Lehnfeld Marc (2013). Mittelstand in Germany: well-financed, innovative, export-oriented. Germany Trade and Invest. [online] [viitattu 2015-04-14]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/_SharedDocs/Downloads/GTAI/BLG/blg-mittelstand-in-germany.pdf>.

Marsch Katharina, Schmieder Christian & Forster van-Aerssen Katrin (2007). Banking consolidation and small business finance - empirical evidence for Germany. Deutsche Bundesbank Discussion paper 09/2007 [online] [viitattu 2015-03-13], 1-31. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Discussion_Paper_2/2007/2007_08_07_dkp_09.pdf?__blob=publicationFile>.

Noack Harald & Schackmann-Fallis (2010). Lessons from the Financial Crisis. Permanent Working Group on Financial Policy, Taxes, Budget and Financial Markets of Managers in the Friedrich Ebert Stiftung. Discussion paper. [online] [viitattu 2015-06-17], 1-11.

Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://library.fes.de/pdf-files/managerkreis/07291.pdf>>.

OECD (2014). Economic Surveys Germany 05/2014 [online] [viitattu 2015-03-19], 1.35.

Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-germany-2014_eco_surveys-deu-2014-en#page68>.

ProQuest (2014). Financial Services Report Germany 3rd Quarter 2014 [online] [viitattu 2015-03-19], 1-25. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://search.proquest.com/docview/1549976430?accountid=14797>>.

Saksalais-Suomalainen Kauppakamari (2015). Valtiorakenne ja osavaltiot. [online] [viitattu 2015-02-24]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.dfhk.fi/fi/saksa/valtiorakenne-ja-osavaltiot/>>.

Savings Banks Finance Group (2014). Seven key areas for European politics. Savings banks and landesbanken position paper on the 2014 European elections. [online] [viitattu 2015-05-07], 1-12. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.dsgv.de/_download_gallery/Englisch/140520_Seven_key-areas-for-European_politics.pdf>.

Shleifer Andrei & Vishny Robert W. (1997). A Survey of Corporate Governance. *The Journal of Finance* 52:2 [online] [viitattu 2015-03-17], 737-783. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/surveycorpgov.pdf>>.

Simpson, Christopher (2013). The German Sparkassen. *A commentary and case study*. 1-51. ISBN 978-1-906837-46-4.

Taloussanommat [online] (2009). Talouskaaos eteni kriisistä kriisiin. 13.9.2009 [viitattu 2015-03-04]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.taloussanommat.fi/kansantalous/2009/09/13/talouskaaos-eteni-kriisista-kriisiin/200919908/12>>.

Taylor John (2008). The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong. NBER Working Paper 14631 [online] [viitattu 2015-03-03], 1-183. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://web.stanford.edu/~johntayl/FCPR.pdf>>.

The Wall Street Journal [online] (2015). Turner Giles. Deutsche Bank and the Postbank Problem. 30.4.2015 [viitattu 2015-08-25]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://blogs.wsj.com/moneybeat/2015/04/30/deutsche-bank-and-the-postbank-problem/>>.

The World Bank (2014) *Gross domestic product 2013* [online]. World Development Indicators database, päivitetty 16.12.2014. [viitattu 2015-03-15]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>>.

Van Oorshot Laura (2009). Risk reporting: An analysis of the German banking industry. [online] [viitattu 2015-03-11], 1-103. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://thesis.eur.nl/pub/5413/M598-vanOorschot_294874.pdf>

VÖB (2015). Current positions on the regulation of banks and the financial markets. [online] [viitattu 2015-08-12], 1-24. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <file:///C:/Users/J%C3%A4rjestelm%C3%A4nvalvoja/Downloads/positions-engl.pdf>>.

LIITTEET

Liite 1. Saksan suurimmat pankit taseen loppusummalla mitattuna.

Koko	Pankki	31.3.2014 mrd €	31.12.2013 mrd €	31.12.2012 mrd €	31.12.2011 mrd €	Omistusmuoto
1	Deutsche Bank AG	1.636.57	1.611.40	2.022.28	2.164.10	Liikepankki
2	Commerzbank AG	574.263	549.661	636.023	661.763	Liikepankki
3	KfW Group	464.000	464.800	509.400	494.800	Liittovaltion omistuksessa
4	DZ Bank Group		386.978	407.236	405.926	Osuuspankki
5	HypoVereinsbank (UniCredit Bank AG)	297.000	290.018	347.285	385.514	Liikepankki
6	Landesbank Baden- Wuerttemberg (LBBW)	285.000	273.523	336.337	373.059	Säästöpankki
7	Bayerische Landesbank (BayernLB)	257.743	255.601	286.864	309.144	Säästöpankki
8	Norddeutsche Landesbank (Nord/LB)	197.424	200.845	225.550	227.630	Säästöpankki
9	Helaba (Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale)	176.503	178.279	199.301	163.985	Säästöpankki
10	Deutsche Postbank AG (Postbank Group)	158.434	161.506	187.962	191.982	Liikepankki
11	Hypotheckenbank Frankfurt AG		130.453	172.975	202.981	Liikepankki
12	Hypo Real Estate Holding AG		122.454	169.000	236.586	Liittovaltion omistuksessa
13	DekaBank		116.073	129.770	133.738	Säästöpankki
14	HSH Nordbank AG	108,680	109.061	130.606	135.906	Liikepankki
15	Landesbank Berlin Holding AG (LBB)		102.437	118.298	131.175	Säästöpankki
16	WGZ Bank AG		90.9	96.082	93.945	Osuuspankki

Liite 2. Regressioanalyysissa käytettyjen muuttujien väliset korrelaatiot.**Korrelaatiot ennen finanssikriisiä (2004-2007)**

	ROAA	Pankin koko	Lainojen suhde koko pääomaan	Kulu/tuotto -suhde	Lainojen suhde talletuksiin	Luottotappiovarausten suhde lainoihin	Omavaraisuusaste
ROAA	1						
Pankin koko	-0.1553	1					
Lainojen suhde koko pääomaan	0.0303	-0.1136	1				
Kustannustehokkuus	-0.2226	-0.1890	-0.0240	1			
Lainojen suhde talletuksiin	0.0738	0.2175	0.4025	-0.1717	1		
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	-0.0154	0.0141	0.0641	-0.1531	0.0190	1	
Omavaraisuusaste	0.3236	-0.2196	-0.0407	-0.0676	0.1252	-0.1824	1

Korrelaatiot finanssikriisistä alkaen (2008-2014)

	ROAA	Pankin koko	Lainojen suhde koko pääomaan	Kulu/tuotto -suhde	Lainojen suhde talletuksiin	Luottotappiovarausten suhde lainoihin	Omavaraisuusaste
ROAA	1						
Pankin koko	-0.1152	1					
Lainojen suhde koko pääomaan	0.0427	0.0052	1				
Kulu/tuotto suhde	-0.2972	-0.1371	-0.1221	1			
Lainojen suhde talletuksiin	0.0264	0.2140	0.4022	-0.0461	1		
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	-0.0410	-0.0076	-0.0245	-0.0091	-0.0005	1	
Omavaraisuusaste	0.1930	-0.1937	-0.0118	0.1167	0.1797	0.1579	1